

Nemunas

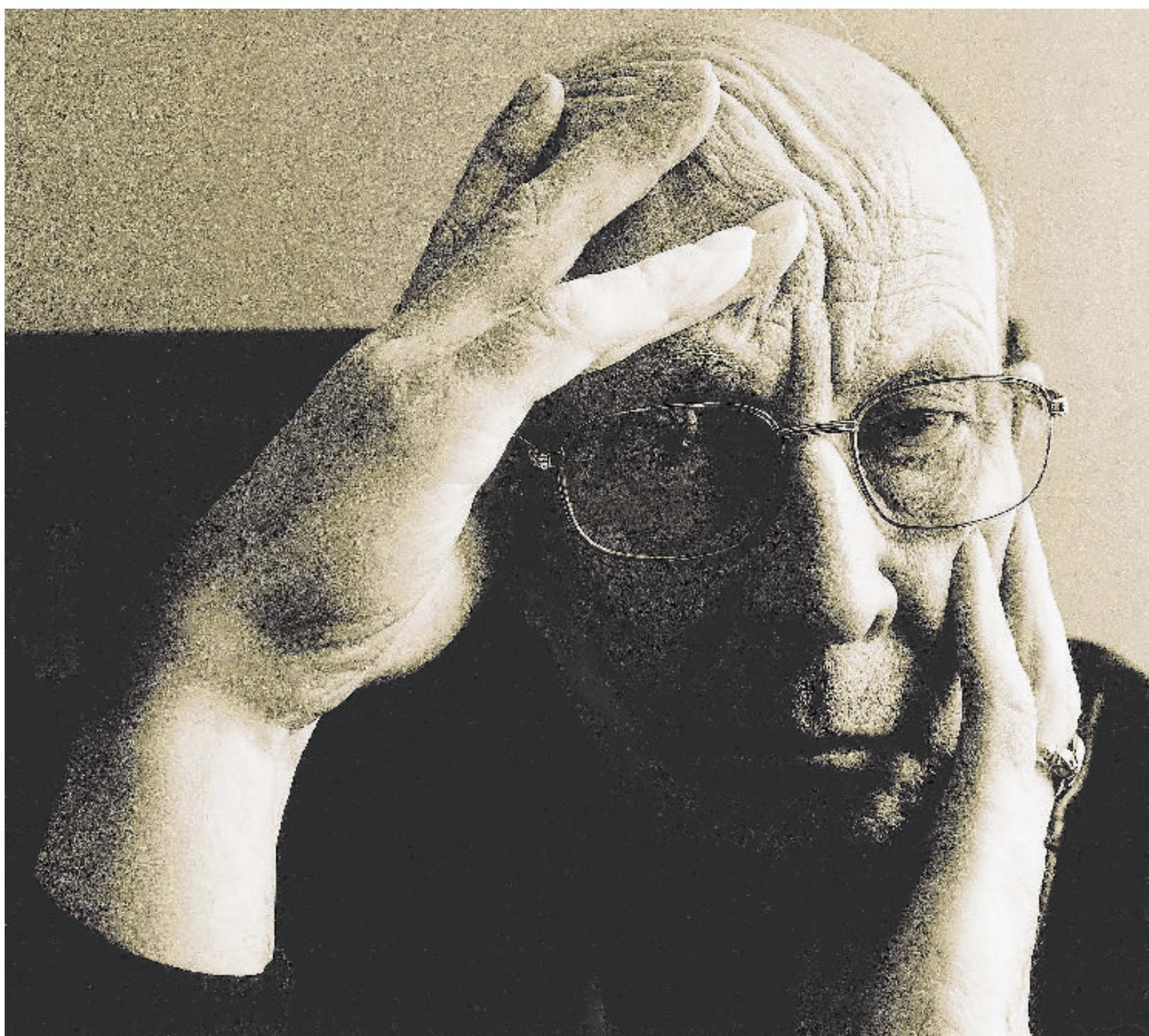
Nr. 9
(372-813)

2012 m.
kovo 8-14 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Tiltai

Brigita JURKONYTĖ

Publikos teismui – jaunojo
dirigento pasirodymas

Lietuvių poetinio
kino mohikanas 3 p.
3-7 p.

Gediminas JANKUS

Memento mori: kelyje į mirusiuju salą

Violeta ŠOBLINSKAITĖ ALEKSA

Atgaivintas gyvenimas

Algimanto ALEKSANDRA VIČIAUS nuotrauka
Už viso gyvenimo nuopelnus Nacionalinę
premiją gaves kino režisierius Arūnas
Žebriūnas taip pat įvertintas už „kūrybą,
klojusią pamatus lietuvių poetiniam kinui,
nepakartojamą vaizdo kalbą, visais laikais
teigusią aukščiausias humanistines vertybes“.

<http://www.nemunas.net>

9 770 134 314 007

Dabriškas litas už dabrišką poeziją iš LRS Kauno skyriaus pirmininko
Vidmanto Kiaušo rankų.
Zenono BALTRUŠIO nuotrauka

Atjojo

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Būna dienų, kai pinigų vertė labai pasikeičia. Ypač vieno lito, kuri rašytojai išvaikarėse nuveicija, nublizgina, o tada įteikia išsimintiniausią metų knygą parašiusiam autoriui. Tai kolegų prizas, pagal nuostatus turintis atitekti nepakankamai skaitojujį ir kritikų ivertintai, bet labai labai gerai knygai. Poezijos rinkinių tiražai gana maži, todėl taip nutinka ne vienam jų. Tačiau dabar tirpsta paskutiniai **Gintauto Dabrišiaus knygos „Joju vienas“** egzempliforiai, vadinas, ne tokia ji buvo nepastebėta. Tiesa, diskvalifikoti rinkinio negalima, nes labai labai geros knygos kriterijus jis atitinka.

Apdovanojimui gali būti pristatomos net knygos, bet ir reikšmingi, talentingi darbai, paskelbtai žiniasklaidoje. Pagrindiniai vertinimo kriterijai: grušiškas kūrybingumas, kudirkškas pilietiškumas, vaižantiškas kalbos sodrumas, mairoviškas tautiškumas. Žodžiu, Vienas litas gali būti pasiekiamas kiekvienam.

Sios premijos laureatais jau buvo nomiuoti: Jurgis Gimberis, Markas Zingeris, Tautvyda Marcinkevičiūtė, Jonas Laučė, Violeta Šobliuskaitė, Aldona Ruseckaitė, Donaldas Kajokas, Vladas Vaitkevičius, Rimantas Marčėnas, Zita Gaižauskaitė, Vladas Kalvaitis, Aldona Puištė. 1998 m., kai įteikta pirmoji Vieno lito premija, jos vertė buvo simbolinė. Vienas litas tada ir buvo vienas litas. Pinigo mažumas tarsi pabrėžė apdovanojotojo kūrinio vertę. Gauni mažai, nes jau ir taip turi labai daug. Dabar jis padengtas gerokai vertingesne suma, tačiau esmė gal ir nėra itin pakitusi. Kauno menininkų namuose paskutinę žiemos dieną, vasario 29-ąją, kuri pasikartoja tik kas ketverius metus (tikėkime, kad apdovanojimai vis dėlto liks kasmet), buvo surengtos Lietuvos rašytojų sąjungos Kauno skyriaus įsteigtos Vieno lito premijos įteikimo iškilimės. Trečiadienį laureatui įteiktas diplomas su ant žirgo šuo-liuojančio G. Dabrišiaus ir tokio, kokį matome išprastai, atvaizdais. Būtent tą dieną, kuri pasak vieno eileraščio, išskrinta iš poeto sa-vaitės dienų sąrašo vien todėl, kad jis atvyksta į Kauną. Gyvena žmogus gamtos prieglobstyje, gano sau bites, braido po pusnisi, o tada ateina laikas važiuoti miestan – ir diena dingsta. Reikia tikėtis, kad šis vertinges litas išgelbėjo bent vieną G. Dabrišiaus trečiadienį. Jį vakaro metu vedėjai tai kvietė, tai vėl lydėjo nuo scenos skambant J. Naujalio mokyklos smuikininkų muzikos garsams. Tačiau viskas tik tam, kad vakaras neprarastų reikiamo iškilmingumo. O apie poeto nuopelnus susirinkusieji išgirdo perskaicius poeto Algimantą Mikutą apžvalgą „Apie Gintautą Dabrišių, išleidusį knygą apie vienišą

raigeli“. Poetas apibūdintas kaip prisiekęs vienišius, kuris savo knygų pavadinimuose tai stovi vienplaukis prie plento, tai joja vienas; jis randa kalbą ne tik su upėmis, medžiais ar avimis, bet ir su savo automobiliu; ir dar yra nenuuspėjamasis, nes rašo tarsi vienodai, tačiau perskaitomas kiekvieną kartą vis kitaip. A. Mikuta mano, jog G. Dabrišius yra tokis vienas vienintelis ir prie jokių literatūros klasikų net vadovėliuose niekada šalia nesiguls. Niekaip nepritiks. Todėl dabar jis labai tinka apdovanojimams. Bitininkui būčiulinui bičiuliška premija, kuri šiai metais neturi užuominos apie jokį klasikos grandą – „uz dabrišką originalumą“, ir tiek. Poezija tiesiog tokia. O prie apdovanojimų šiemet prisišlejo ir nauja tradicija – anksčiau Viena litų pelniusių kolegų dedikacijos naujai apdovanotajam. Poetė Tautvyda Marcinkevičiūtė, humoristas Jurgis Gimberis, prozininkės ir poetės Violeta Šobliuskaitė, atsiuntusi savo atlavorą, bei Aldona Ruseckaitė, poetas Donaldas Kajokas skaitė ir linkėjo labai nuoširdžiai, nes tik tokie sveikinimai tinka G. Dabrišiui.

Na, o politikų pasirodymai menininkų susibūrimuose tampa vis įdomesni ir labiau intriguojančios. Atrodo, kad plyšys tarp šių dviejų sričių nenumaldomai didėja. Ši kartą Kauno vicemeras Vytautas Vasilenka poetą, kuris, pasak jo, dar ilgai savo kūryba mus turėtu „linksmini“, pasveikino gana skubotai, nes atsirado šiokių tokijų būtinimių kliūčių. Jos ir buvo puiki dingstis išvengti kultūrininkų antpuolio dėl vis mažėjančių pinigų. „Jei jau menininkai sugeba „nusikalti“ vieną litą, galbūt galės ir daugiau“, – juokavo politikas.

Dalia Teišerskytė poetui įteikė Liogino Šepkos darbų albumą, nes jie artimesni vienam kitam, nei gali būti rašytojai. „Gintautas“ savo eileraščius tartum drožia iš medžio, juos glosto, pastato prie avilių, vaišina Baltu sūriu su medumi“, – išsivaizdavo D. Teišerskytė.

Tą pačią dieną, kai teikiamas Vienas litas, kam nors tradiciškai atitenka ir Vieno euro premija, kurią įsteigė dailininkas Vytautas Tamoliūnas. Jo jau nebéra tarp mūsų, tačiau premija išliko. Šiai metais jas pasirūpinti buvo paprasytas rašytojas Edmundas Janušaitis, pernai pelnės šį prizą. Jis ilgai galvojo, kas turėtų praturtėti Vieno euru, ir prisiminė kiek primirštus, retai apdovanojamus vertėjus. Taip „dangaus premija“ atiteko vertėjui Jonui Ceponiui.

Vienas litas dabar žvanga G. Dabrišiaus kišenėje, kuris sėdo į savo kalbantį automobiliuką ir vėl išruko į kaimą. Ten gal kada sėdës prie vandens, žvejos, litas iškris iš kišenės ir nuskęs. Jis prarasis žuvis, kurių sužvejės kitas žmogus, prapjaus žuvies pilvą ir ištrauks žibantį pinigą su pašelusiai ant žirgo jojančiu G. Dabrišiumi. Nustebis, kad ir tokiu būna. Gal net pažins. O gal viskas bus visai kitaip.

Funikulierius

Apie Patriotų premiją ir gėdą

Saugę žmonės žaidžia įvairius žaidimus, kai kuriuos jų – kaip manipuliavimo kitais būdus – yra apraše psychologai. Viskas žinoma. Knygų mugė seniai pasibaigė. Patriotų premija įteikta pirmajai mugės dieną, vasario 23-ąją. Rūtos Šepetys gerbėjus Ramūnas Gerbutavičius suvaikėjusiais išvadino irgi jau senokai. Tai ko dar burbu?..

Apie tą premiją žiniasklaidoje skelbta informacija: „Krašto apsaugos ministerijos ir Lietuvos leidėjų asociacijos organizuojamo patriotinių ir pilietinių knygų konkurso nugalėtojomis tapo Rūta Šepetys ir Nomeda Marčenaitė, informuoja Krašto apsaugos ministerija. (...) Šiais metais Patriotų premijų laimėtojus išrinko konkurso vertinimo komisija, kurią sudarė Antanas Gailius (pirmininkas), Rasa Drazdauskienė, Donata Mitaitė, Ugnė Naujokaitytė, Valdas Rakutis, Kęstutis Urba ir Loreta Živronaitė-Udrienė. (...) Vertindama knygas komisija atsižvelgė į kūrinio pilietiškumą ir patriotiškumą, kūrinio aktualumą, meninę, edukacinę ir išliekamąją vertę. (...) Apdovanojimų ceremonijoje krašto apsaugos ministrė padėkas įteikė ir Klaudijui Driskiui ir Gintarui Dručkui už knygą „Sutemų keleiviai“ („Tautos paveldo tyrimai“) bei Petru Venclovui už romaną „Kartybių tauė – iki dugno“ („Naujosios Romuvos fondas“). Šios knygos taip pat pretendavo į Patriotų premijas suaugusiųjų kategorijoje.“

Cituojama ir krašto apsaugos ministrės R. Juknevičienės kalba premijos įteikimo ceremonijoje: „Dvidešimt metų laukiau, kada atsiras tokia knyga kaip R. Šepetys „Tarp pilkų debesų“. Pasaulio žmonės sužinos apie tragiską Lietuvos istoriją. Ši knyga tapo ledlaužiu ir išnešė žinią pasauliui apie tą skaudų mūsų šalių laikotarpi.“

Nepatriotiška, negražū priešintis ministrės valiai, bet sužinojusi balsavimo (o jis vyko internetu) rezultatus, komisijos nariams parašau tokį labai impulsyv elektroninį laišką: „Gerbiamieji, suprantu, kad balsavimą lemia dauguma. Bet vis dėlto noriu, kad būtų girdima ir mazuma. Man gėda dėl šio sprendimo net ne todėl, kad apdovanojame popsa. Sakykim, premija neliteratūrinė. Man gėda dėl to, kad apdovanojame, paskelbiame patriotišką melagingą knygą. Suprantu, kad autorė nemelavo sąmoningai, bet melas, parašytas be piktos valios, o tiesiog neišmanant, tiesa netampa, jis vis tiek yra melas. Man gėda prieš tuos, kurie patyré ne holividiskai melagingą tremtį, o perėjo tikrosios tremties pragaro ratus. Norėčiau, kad komisijos Pirmininkas, motyvuodamas sprendimą, pasakyti ir šią mano nuomonę. Žodžiu mane parėmė ir Kęstutis Urba (tikiuosi, jis prisijungs ar dar papildys šią mano laišką). Galbūt su manim sutiks ir jau pasiskiusi Loreta. Aš prašau, kad ši nuomonė būtų paskelbta. Gėda nebūna kolektyvinė. Man, kaip komisijos narei, asmeniškai gėda ir noriu atsipažinti visų, ką toks komisijos sprendimas įzeidžia.“

Aišku, supratau, kad tokio laiko komisijos pirmininkas viešai perskaityti negali, aš ir pati jokiu būdu nenorėjau pažeminti R. Šepetys. Ji rašo tai, kaip moka, kaip mano reikalinga rašyti. Jai turia tik vieną, bet, mano nuomonė, rimtą pretenziją: knygai – o ji vis dėlto apsimeta realistiškai papasakota istorija – verkiant reikejo ano laiko tikrovę išmanančio redaktoriaus. Tada joje Sibiro kalnės nebūtų naudojusios dekoratyvinės kosmetikos, spaudusios prie krūtinės pirmają karą vasarą Sibire gauto laiško su Lietuvos pašto ženklu, niekas jų prie Laptevų jūros nebūtų laidojės aprentę dar iš Kauno atsiuvežtis ir lagamine išsaugotais šventadienių drabužais, o vargšai jų vaikai prie tos pačios D. Grinkevičiūtės aprašytos jūros nebūtų skaitę Dickenso ir t. t. Redaktoriaus darbo apimtys čia didžiulės, tačiau tai atliki buvo būtina. Štai sakiau ir per posėdžius. Beje, apie daugybę prasilenkimų su tiesa R. Šepetys romane jau rašė buvusi Sibiro tremtinė Virginija Skučaitė („Kauno diena“, 2011-12-24).

Kiek neutralizuodamas mano emocijas pabrėžtinai ramiai ir argumentuotai panašius dalykus kalbėjo kitas komisijos narys K. Urba. Jis, beje, kelis kartus siūlė perkelti R. Šepetys knygą iš suaugusiųjų į jaunimo literatūros kategoriją. Kaip suprantu, knyga jaunimui savo romaną laiko ir pati autorė. Kaip vaikams ir jaunimui skirtas kūrinys „Tarp pilkų debesų“ leidžiamas ir užsienio leidyklų.

Sakiai ir tai, kad mums visiems bus gėda, tarkim, prieš Joaq. Ulinauskaitė-Mureikiene, memuarinės knygos „Likimo išbandymai“ autorę, irgi pretendavusią į Patriotų premiją. Ji, būdama šešiolikmetė gimnazistė, dėl ryšių su partizanais pakliuvo iš pradžių į sovietinio saugumo rūsius, o paskui į Sibirą. Kapitalinis veikalas apie partizanus yra knyga „Sutemų keleiviai“. Ištkimas tiesai savo romane P. Venclovas, už kurį labai agitavo K. Urba ir L. Živronaitė.

Pasirinkta, kas pasirinkta. Prasidedant mugei S. Žukas, turėdamas galvoje ir knygas, ir skaitojoje, teigė, kad viskas lekštėja, banalėja ir vienodėja. O banalėjančiam pasauiliui tiesa turi būti gerokai atmiežta holividiskais pramanais, realybės siaubas dozuotas, o pasakojimo pabaiga laiminga. Dar pridėkime meninę kalbą, kuri šiuo atveju švelniai apibūdintina kaip „jokia“ (vertėja L. Bügienė ją galėjo tik pagerinti, bet ne pabloginti), ir turėsime gana išsamą R. Šepetys romano charakteristiką.

Visiškai ramiai reaguoju į tai, kad šią knygą, kaip skirtą jaunajam skaitytojui, apdovanoja užsienyje. Ten, deja, neperskaityta D. Grinkevičiūtė, nežinoma monsinjoro K. Vasiliausko istorija (miniu vien tai, kas eiliniam skaitytojui galėtų būti labai idomu ir paveiku). Man tik apmaudu, kad neaukšto lygio simuliakras paskelbtas patriotiška ir netgi turinčia meninę bei išliekamąją vertę knyga Lietuvoje, kur dar labai daug savo kailiu patyrusiuju, kas buvo tremtis. O „Patriotų“ komisija turėjo ne tik mano paminėtas, bet ir daug kitokių autentiškų knygų.

Nuo pat pirmojo posėdžio KAM atstovai „transliavo“: „Ministrė nori, kad laureatė būtų Šepetys. „Ministrės skonis gali būti visoks, man sunkiau suprasti, tarkim, komisijos pirmininką, T. Manno vertėjai, tuo labiau kad prisimenu gal poros metų senumo pokalbi su juo apie poeziją mokykloje. Tada A. Gailius man dėstė, kad Just. Marcinkevičiaus kūrybos vidurinėje mokykloje nereikia: tai esą tik vaikų skonių gadinanti populiariosios literatūros atmaina. Kagi – laikas bėga, žmonių skoniai ir nuomonės keičiasi... Dėl „popso“ nuoširdžiausiai ir subtiliausiai išgyveno L. Živronaitė, kuri, vos sužinojusi balsavimo rezultatus, visai komisijai parašė elektroninį laiškelį: „Aš labai blogai jaučiuosi, ką mes darome, mielieji patriotai. (...) Na, negali laimėti popcas, kompromituojame patys save. „Dar kartą oriai ir argumentuotai savo poziciją dėstė K. Urba. Perskaiciusi jo laišką, kažkur užsieniuose esanti ir diskusijoje nedalyvavusi R. Drazdauskienė bandė atsiūti savo už R. Šepetys knygą atiduotą balsą, bet buvo pasakyta, kad per vėlu.“

Šis mano rašinys beprasmiškas, nes nieko negali pakeisti. Tačiau gal prasminga bent perspėti kolegas: niekada nesutikite būti jokių žinybinių premijų komisijose. Jūsų, kaip specialistų, nuomonė skiriant tokias premijas yra absoliučiai niekinė. Ten svarbu tik tai, ko nori, ką yra sugalvojės žinybos vadovas. Kad jo ir jūsų nuomonė bei humanitarinis išsilavinimas išskiria, daug šansų; kas nugaleš, o kam dėl to bus gėda – visiškai aišku net ir nepradėjus jokios simuliakrinės diskusijos. Logiški, pagrįsti, kaip ir karštai, emocingi argumentai tokiais atvejais yra visiškai beprasmai ir nieko nekeiciantys.

Donata Mitaitė

litai

Gediminas JANKAUSKAS

Vasaris buvo dosnus klasikinio lietuviško kino gerbėjams. Kino režisieriu Arūnu Žebriūnui vasario 16-ąją įteikta Nacionalinė premija už viso gyvenimo nuopelnus. Kino režisierius taip pat įvertintas už „kūrybą, klojusią pamatus lietuvių poetiniams kinui, nepakartojamą vaizdo kalbą, visais laikais teigusią aukščiausias humanistines vertibes“.

O Kauno savivaldybės taryba pritarė, kad miesto Garbės pilietės vardas būtų suteiktas Kauno valstybinio dramos teatro aktorei Reginai Varnaitei-Eidukaitienei. Kad ir kiek puikių vaidmenų teatro scenoje per savo ilgą gyvenimą būtų sukūrusi R. Varnaitė, jie laikui bégant vis labiau blés dékingų žiūrovą atmintyje. O štai bravūriškai suvaidinta Ursule A. Žebriūno režisuotoje „Velnio nuotakoje“ iki ašarų juokins ir stebins neeliniaiaktoriniai sugebėjimai kaskart, kai šis nuostabus lietuviškas miuziklas bus rodomas.

Sveikiname abu iškilius Lietuvos menininkus ir linkime ilgiausių metų!

Prieš dvasios eroziją

A. Žebriūnas priklauso tai lietuviško kino mohikanų kartai, kuri stovėjo prie mūsų kino ištakų ir savo kūryba gludino nacionalinio charakterio bei estetinės patirties bruožus, žvalgësi naujų nebanalių temų, nebijojo eksperimentuoti ir aukštai iškélé lietuviško kino kartelę. A. Žebriūnas anksti surado individualų stiliją, apibréžę ji dominančias problemas, nors kartais su dideliu malonumu, azartiškai stengesi iš jų ištrūkti. Ne viską, aišku, pavykdavo realizuoti taip, kaip sumanya. Būta ir akivaizdžių nesėkmė, bet nuo jų neapsaugotas nė vienas menininkas. Svarbu, kad geri ketinimai, kaip sakoma, net ir pelenuose žiba.

„Už kūrybą, klojusią pamatus lietuvių poetiniams kinui, nepakartojama kalba visais laikais teigusią aukščiausias humanistines vertibes“, – taip skamba A. Žebriūnui įteiktos Nacionalinės premijos formulutė, gerai atspindinti režisieriaus nuopelnų savitumą. Jį galima papildyti dar viena labai svarbia paties menininko mintimi: „Aš visą gyvenimą kovoju su ta banalybe, kuri gražia sielą, kovoju prieš dvasios eroziją. Tai buvo mano pagrindinis tikslas.“

Kaip ir jo garsusis kolega Vytautas Žala-

Režisierius Arūnas Žebriūnas su žmona Giedre Kaukaite Nacionalinės premijos laureatų pagerbimo renginyje LR Seime vasario 17 d.
Algimanto ALEKSANDRA VICIAUS nuotrauka

Lietuvių poetinio kino mohikanas

kevičius, A. Žebriūnas gimė Kaune, Nepriklausomos Lietuvos karininko šeimoje. Abiejų jo tėvų gyvenimai pažymėti skaudžiu ir daugeliui lietuvių šeimų būdingu ženklu – tremtimi į Sibirą. Ten būsimo režisieriaus tėvui, kuris išsiskyrė geru išsilavinimu ir aktoriniais sugebėjimais, teko dainuoti ir vaidinti politinių kalinių teatre. O motina buvo gimus carinės Rusijos valdžios ištremtų žemaičių šviesuolių šeimoje. Tad visai nenuostabu, kad Atgimimo metais A. Žebriūnui matėme tarp Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio iniciatyvinės grupės narių. Gaila, ne visi jie pateko į Atkuriamajį Seimą. Galime tik pasva-

joti, kaip dabar atrodytų Lietuva, jei garsiausio to meto intelektualai, iškelti ant tautinio atgimimo bangos ne partinių klanų, o savo pačių autoritetu, kurį įstatymus ir asmeniniu pavyzdžiu rodytu „moralios politikos“ vektorius kryptį. Galima diskutuoti dėl tokų žmonių kompetencijos politologijos ir teisėtvarkos srityse, bet dėl vieno galime būti tikri – nihilizmo ir dvasios erozijos būtume paveikti kur kas mažiau.

Poetinio kino pamokos

Geriausiuose filmuose režisieriu pavyko iškuntyti savotišką „žebriūnišką“ požiūrį į pasaulį ir tobulinti lietuviško „poetinio realizmo“ stilistiką, pradėtą Vytauto Mikalausko „Žydruoju horizontu“ (1957 m.). Pasidaravęs šiame filme dailininku, jaunas Dailės instituto auklėtinis A. Žebriūnas jau savarankiškai sukurtose juostose, pradedant novelė „Paskutinis šūvis“ (1959 m.), toliau plėtojo poetinę kadrų kalbą ir kélé amžinai aktualius klausimus, kurie žmogų lydi nuo vaikystės.

Etaloniniu ankstyvosios režisieriaus kūrybos filmu tapo Didžiuoju prizu Kanuose (Prancūzija) ir „Sidabrinės burės“ prizu Lokerne (Šveicarija) apdovanota „Paskutinė atostogų diena“. Poetine kalba čia prabilta apie tikrasias bei tariamas gyvenimo vertibes, labiausiai akcentuojant žmogaus vidių grožį. Anuomet materializmo bacilomis dar neužsikrētusiems lietuviams šios problemos buvo labai aktualios. Platesnis „Paskutinės atostogų dienos“ rezonansas už mūsų šalies ribų tik patvirtino, kad filmo problematika įdomi ir svarbi ne tik mums.

A. Žebriūnas sekmingai tėsė panašius

eksperimentus ir jau neišsiteko vien „vai-kiškų“ filmų rėmuose. Tieki „Paskutinė atostogų dieną“, tiek vėliau sukurtas juostas „Mirtis ir vyšnios medis“ (1968 m.) bei „Gražuolė“ (1969 m.), ko gero, reikėtų vadinti filmais, kuriuos pirmą kartą būtina pažiūrėti vaikystėje, o paskui prie jų sugrįžti dar ne kartą. Mat sugebėjimas ypač emocingai vaizduoti pasaulį vaikų akimis yra tikros meninės brandos ženklas ir ne taip jau dažnai pasitaikanti aukščiausios prabos vertybė.

Gaila, kad dar viena menine pergale netapo bandymas ekranizuoti Antoine'o de Saint-Exupery „Mažajį princą“ (1966 m.), bet galime pasiguosti, jog šio riešutėlio kol kas tinkamai perkrimsti nepavyko niekam, nors mėginimų būta ir Europoje, ir net Amerikoje. A. Žebriūnas šią apmaudžią nesėkmę aiškino taip: „Galiu pasakyti, kad „Mažajį princą“ pastačiai truputį per anksti. Dar neturėjau režisieriaus patyrimo. Man reikėjo kokius 10 metų padirbėti ir tik tada imtis tokios literatūros, kaip Exupery. „Mažajį princą“ be galio gerbiau, bijoju išmesti žodį iš tos gražios knygutės. Tai buvo mano stalo knyga. Ir blogai! Nes kiną kuriant reikia perdaryti literatūrą į kitą formą, į kitą meno rūši. Beje, aš ten porą scenų pabažiu taip pakeisti, supratęs, kad vis dėlto truputį ne ten einu. Ir būtent tos scenos buvo nuostabios! Tik pora scenų. Ką darysi...“

Nukelta į 4 p.

Filmą „Gražuolė“ (vaidina Inga Mickytė) būtina pažiūrėti vaikystėje, o vėliau prie jo sugrįžti dar ne kartą.

Publikos teismui – jaunojo dirigento pasirodymas

Brigita JURKONYTÉ

Modestui Pitrėnui atsisakius Kauno simfoninio orkestro vyriausiojo dirigento pareigų, naujojo Kauno filharmonijos sezono metu renčiamų jaunujių dirigentų koncertai. Juose, paskorkestro vadovo Algimanto Treikausko, klausytojai susipažsta su realiais kandidatais, galinčiais eiti šias atsakingas pareigas. Tad praėjusį mėnesį vykė Kauno simfoninio orkestro ir Kauno apskrities Juozo Naujallo muzikos gimnazijos moksleivių koncertas kartu buvo ir dirigento Ričardo Šumilos, aktyviai dalyvaujančio Lietuvos valstybinio simfoninio orkestro gyvenime ir tokiuose renginiuose kaip tarpautinės šiuolaikinės muzikos festivalis „Druskomanija“ ar šiuolaikinės operos festivalis NOA, debituotas Kauno scenoje.

Išties šiumetį, jau bene tradicija Juozo Naujallo muzikos gimnazijoje tapusi koncertą galima laikyti išskirtiniu, kitokiu. Visų pirmą dėl programos įvairovęs, skirtintų epochų ir stilių kompozitorų kūrinių atlaimo – nuo J. J. Quantzo iki G. Gershwino. Taip pat dėl to, kad šioje scenoje svečiavosi Olandijos Mastrichto konservatorijos studentė, 2011 m. gimnazijos abiturientė, smuikininkė Kristina Rinkevičiūtė. Tačiau labiausiai klausytojus domino naujojo dirigento pasirodymas – jam tai buvo daugiau nei konkursas dėl vyriausiojo dirigento vienos. Šis koncertas – puiki patirtis ir tam tikras sugrįžimas į savo buvusių mokyklą, giminaijį miestą. Tad labai smalsus pakalbinėti Ričardą Šumilą ir daugiau sužinoti apie jo studijas, koncertinę veiklą, o svarbiausia – ką jam, profesionaliam muzikantui, reiškia darbas su nauju kolektivu.

– *Kuo jums svarbus šis koncertas su KSO?*

– Visų pirmą man labai naudinga darbo su nauju simfoniniu orkestru patirtis. Panašų jauną atlikėjas išgyvena bandydamas naujų instrumentų. Kita vertus, tai puiki galimybė pažinti save – pažinti naujo kolektivo muzi-

kantus, suprasti jų lūkesčius, stengtis juos pažeisti. Neslepstu, orkestro aplinka nebuvo man svetima, juk repeticijų metu mačiau daug pažįstamų – klasės draugų, studijų laikų bendramokslį ir mokytojų – veidų. Ypač didelė atsakomybė jaučiau ir siekiau kuo geriau pasirodyti dirbdamas su mokytojais, kurie mane pažista nuo vaikystės. Norėjosi irodyti, kad jų susteiktos žinios yra tvirtas pagrindas to, ką dabar esu pasiekęs.

– *Atsakomybė buvo didžiulė, bet ar vadinau „namų aplinka“ nepadėjo sumažinti įtampos? O gal jos nejautėte?*

– Įtampa buvo panaši kaip ir diriguojant Vilniuje rodomoose spektakliuose, tačiau jি greitai atslėgo – vos nuskambės pirmieji kūrinio akordams. Be to, ši kartą negalėjau pasižiūoti negatyviems jausmams, nes jaučiau pareigą palaikyti besijaudinancius jaunuosis atlikėjus. O kalbėdamas apie savos erdvės pojūti, galiu pasakyti – taip, jis turėjo įtakos dėl mokytojų padrašinimų ir dėkingumo, ko galbūt aš net nesitikejau.

– *Praėjusiais metais studijavote Vienoje. Kuo įdomios, ypatingos ten dirigento studijos?*

– Jos kitokios nei Lietuvoje. Pirmiausia kitaip ruošiamasi dirigentai. Vienoje, priešingai negu Vilniuje, nėra skirstymo į chorinių ir simfoninių dirigavimą. Kita vertus, man labai patiko darbo eiga. Kiekvieną savaitę būdavo iškeliamas problema – vienas stambios formos kūrinys, pavyzdžiu, simfonija. Iš pradžių vykdavo paskaitos su dėstytoju, kuriu metu kalbėta apie klasinių muzikos tradicijas, stilistiką, lengvumą (to Lietuvos muzikantams labai trūksta, nes mes išpratę viską atlikti vienodai), o po poros techninių paskaitų su fortepijono akompanimentu dar tą pačią savaitę dirbdavome prie mokomojo orkestro. Manau, meistriškumą dirigentas gali pasiekti tik praktiskai dirbdamas. Tai, ką mes mokomės teoriškai, labai naudinga, bet yra daug esminių dalykų, kuriuos suprantītik diriguodamas orkestre. Pavyzdžiu, aš labai dė-

kingas savo profesoriui Gintarui Rinkevičiui, kad pasitikėdamas manimi suteikė progą repetojoti su Lietuvos valstybiniu simfoniniu orkestru, prisiliesti iš arciau prie gyvo darbo. Būtent per šias repeticijas aš ir suvokiau, kad dirigentas privalo būti tarsi vedlys. Todėl, mano nuomone, Vienoje buvusios paskaitos, kurių metu iškeliamas praktikos svarba, labai vertingos.

– *O kokią atsižvėte patirtį ir kultūrinį bagą?*

– Man labai patiko paskaita „partitūrų skaičymas“. Apie metus analizavome W. A. Mozartto operą „Užburtoji fleita“, tai buvo labai naudinga ir įdomu, juo labiau kad žinojau, jog jā turėsi diriguoti balandžio mėnesį Lietuvuje. O man asmeniškai vien buvimas Vienoje, *Wiener Philharmoniker* orkeistro koncertai, kuriuose diriguodavo tokie meistrai kaip D. Barenboimas, G. Dudamelis ar N. Harnoncourtas, bei jo senovinės muzikos kolektivo autentiškai atliekamų J. S. Bacho ar L. van Beethovenės kūrinių pasirodymai skatino semtis dar daugiau žinių ir išauginimo sparnus.

– *Esate įsitraukęs ir į operų pastatymus. Gal galite papasakoti plačiau apie tai?*

– Ši veikla prasidėjo prieš trejus metus, už tai esu labai dėkingas teatro režisierai Daliai Ibelhauptaitė ir savo profesoriui G. Rinkevičiui. Kaip tik tuo metu jie statė S. Sondheimo miuziklą „Svynis Todas: demonas kirpėjas“ ir pakvietė mane asistuoti. Jutau pareigą pasiruošti kuo profesionaliau, juk gali atsižtikti taip, kad ryti turėsi diriguoti tą spektaklį. Jaunam dirigentui labai svarbu kaupoti kūrinių „bagažą“, todėl aš labai džiaugiuosi, kad per tą laiką buvo pastatyti tokie veikalai kaip „Svinis Todas“, P. Caikovskio „Eugenijus Oneginas“, W. A. Mozartto „Užburtoji fleita“, L. Janačeko „Katia Kabanova“ ir vėl grįžtantį G. Puccinio „Bohema“. Be to, darbas su aukštostas klasės solistais man taip pat yra puiki mokykla.

– *Šie metai yra pirmieji, kai dirbate ir pedagoginių darbų Kauno J. Naujallo muzikos gim-*

Ričardas Šumila.

Artūro MAKŠTUČIO nuotrauka

nazijoje. Kokie išpūdžiai, ar nesunku kurti artimus ryšius su mokiniais, kai tenka nuolat deulti planus dviejuose miestuose, Vilniuje ir Kaune?

– Dirbtu su vaikais išties įdomu. Seniau galvojau, kad darbas su suaugusiuų kolektivu sudėtingesnis, tačiau dabar pamaciau – kad perprastai mokiniai norus, mintis, reikia turėti nemaižai sugebėjimą. Kiekvienas vaikas iš tikrujų nori išreikšti save ir kartais tai daro pernelyg emocionaliai. Todėl, manau, pagrindinė mokytojo užduotis yra bandymas tą jo norą pakreipti teigiamą puse. Šiuo metu aš vis dėlto daugiau koncertuoju Vilniuje negu Kaune, tikrai nėra lengva nuolat važinėti į ryties pamokas ar choro repeticijas. Dėl laiko stygiaus negaliu geriau pažinti ir kiekvieno mokinio. Manau, dirbtant toliau, tai pasiekti turėtu būti īmanoma.

– *Būtų įdomu sužinoti, kokie jūsų ateities planai.*

– Ši pavasarį kartu su bohemiečių trupe ir Lietuvos valstybiniu simfoniniu orkestru statyse G. Puccinio operą „Manon Lesco“. Kaip asistentas dalyvausiu režisūrinėse repeticijose, dirbsiu su solistais.

– *Dėkojame dirigentui R. Šumilai už atvirą ir įdomų pokalbi.*

Lietuvių poetinio kino mohikanas

Atkelta iš 3 p.

Kvietimas šokti

Dominuojanti dauguma geriausiuose lietuviškuose klasiniuose vaidybiniuose filmuose kurta pagal mūsų pačių (arba artimiausiuose baltiško mentalito kaimynuose) literatūros kūrinius. Simbolika, kad pirmieji nacionalinio lietuvių kino žingsniai prasidėjo nuo vykusio literatūros ir kino santykio. Jaunas kino režisierius V. Žalakevičius pirmu dideliu savarankišku darbu „Adomas nori būti žmogumi“ (1959 m.), surkurtu pagal Vytauto Sirijos Giros romaną „Buenos Aires“, iš karto pakelė lietuvių kino kartele taip aukštai, kad vėliau mažai kam ši lygi pavyko pasiekti. Tada ir prasidėjo diskusijos apie literatūros bei kino santykį ir bandymai surasti steubuklingą formulę, kuri galėtų patenkinti ir zodžio meistrus, ir vaizdo šalininkus. Bene didžiausiai „temperatūrą“ Lietuvoje buvo pasiekę ginčai dėl Juozo Tumo-Vaižganto „Dėdžių ir dėdienių“ ekranizacijos, kuria režisierius Algirdas Dausa pavaidino „Tas prakeiktas nuolankumas“ (1971 m.). Pelnytai kritikuotas filmas tapo aiškiu įrodymu, kad geros knygos teksta iliustruoti gražiausiai vaizdais – tuščias reikalas. Ekrанизuojant literatūros kūrinių reikia būti tarpininku, vertėju ir stilizacijos meistru.

Visos šios gerosios savybės idealiai pasireiškė Kazio Borutos „Bal-

ragio malūno“ (1974 m.) ekranizacijoje, pavadintoje iš apysakos paimitais žodžiais „Velnio nuotaka“. Kai kūrybinis darbas tik prasidėjo, A. Žebrūnas pasakojo, jog iš karto „Baltaragio malūnų“ išsivaizdavęs kaip simbolinę pasaką, tačiau rašytojo pavaizduota visa velninė šutvė kėlė vieną rimitą pavoju – buvo lengva nusiristi net iki mistikos. Todėl

teko ieškoti formos, kuri padėtų ekranė sujungti salygiškus romantinius apysakos elementus ir jos kasdieniškumą – pasakojimą apie žmonių meilę, jų laimės sieki, visiškai realius tarpusavio santykius ir gyveniminiškus charakterius. Žodžiu, reikėjo statyti filmą, balansuojantį tarp pasakos ir realybės, o juk bet kokį salygiškumą geriausiai išreiškia muzika.

Bravūriškai Reginos Varnaitės suvaidinta Uršulė „Velnio nuotakoje“ iki ašarų juokins ir stebins neeiliniai aktoriai sugebėjimais kaskart, kai šis nuostabus lietuviškas miuziklas bus rodomas.

Pasauliniame kine apstū pavyzdžių, kai režisierius ir muzikos autorius sudaro tokį darnų tandemą, kad vieno be kito išsivaizduoti jau nebegalima. A. Žebrūnu, be jokios abejonių, toks bendradarbis buvo Viačeslavas Ganelinas, kurio pagrindinis muzikinis motyvas, skambantis „Gražuolėje“, ne tik pats savaimine yra tikras perliukas, bet ir idealus pagrindinės filmo temos leitmotyvas.

Dar sekmingesnis šio tandemu bendradarbiavimas kuriant pirmąjį lietuvių kine miuziklą. Norėdamas išvengti pavojų, kurie tyko patirties

neturintį autorių rašant muziką šio žanro kūriniams (paprastai jie filmuose tampa tik atskirais muzikiniais numeriais), V. Ganelinas iš kartoto įmė kurti vientį muzikinį veikalą, kur kiekvienas herojus turi savo leitmotyvą, o kiekviena siužetių linija – savę muzikinę plėtotę. Jau po „Velnio nuotakos“ išgirdome žanriniu pobūdžiu jai artimą Giedrius Kuprevičiaus muziką Javimo teatro spektaklyje „Ugnies medžioklė su varovais“. V. Ganelinui taip pat pavyko pasiekti savitą muzikos rūšių sintezę. Čia išprasta simfoninė muzika susipina su popmuzikos ir džiazo kompozicijomis, išlaikydama nacionalinių charakterių savitumą.

Kartą paklaustas, kiek jo filmas yra nacionalinis, A. Žebrūnas atsakė: „Man atrodo, tiek, kiek aš esu lietuvis. Nesišengiau pertekli liaudies papročių, bet pats filmo pagrindas – lietuvių legendą, jos herojai, mūsų padavimams būdinga meilės, ištikimybės, išdavystės ir bausmės temos traktuotė...“ Šie žodžiai gali būti ir „raktelis“, kuriuo lengva atrakinti labai mielos liaudiškos tragedikomedijos „Riešutų duona“ (1977 m.) skrynelę.

Kažkada A. Žebrūnas prisipažino, kad jam net geriausias scenarius téra „kvietimas šokti“: „Man svarbus pirmas skaitymas. Įdomu, ką pasiūlys fantazija, kokie gims pirmieji vaizdiniai. Vėliau paraštēse atsiranda dešimtys pastabų, atsiranda savigraža, abejonių, bet pirmas pagavas tave veda. Pradėjęs dirbtai, pamatai, kad kažkas iš tavo rankų slysta, kažkas pavyksta, ir staiga tas „kažkas“ įbruka į rankas viso filmo raktą.“

Geriau, ko gero, režisieriaus ir ekrанизuojamos knygos santykio neonusakys.

Memento mori: kelyje į mirusiųjų salą

Gediminas JANKUS

Režisierius Gytis Padegimas, jubiliejiniu gimtadieniu proga pakvietės į premjerą Kauko valstybiniam dramos teatram, atskleidė ypač aukšto meninio ir filosofinio lygio nuostatas, puikiai išmokta metaforiškā kalbą ir jos ženklos, dar kartą parodė, kad gyvuoja ne tik Padegimo teatras kaip reiškinys. Gyvuoja ir jo diegtas bei ugdytas kūrybinis metodas, kuris tapo mūsų teatrinių kultūros ir dabartinės istorijos neatsiejama dalimi, mūsų savastimi. Ir nors režisierius visada kulkiai remiasi garsiojo Michailo Čechovo metodika, puikiai žinome, kiek nauju ir novatorišku elementu jis įdiegė, ugdydamas kūrybiškumą kaip maštymo būdą, kiek išugdė aktorių, sugebanciąj atskleisti vidines galias.

G. Padegimo kūrybiniai metodai šiame pagal garsaus airių dramaturgo Briano Frieleo pjesę „Stebuklingasis Tenesis“ sukurtame spektaklyje atskleidė su visa jėga ir itaiga. B. Frielas, vienas išdomiausiu ir talentingiausiu nūdienos autoriu, savo kūryboje subtiliai parodo personažų vidinius konfliktus, dvasingumo paieškas, dažniausiai komplikuotą santykį su aplinka. Ne be pagrindo jis lyginamas su rusų klasiku Antonu Čechovu, tiksliau, su jo dramų specifika. Panašus principas – „herojai ramiai gurkšnoja arbata, o tuo metu dūžta jų likimai“... Likimų pokyčiai, nelaukti siužetui vingiai, tragiškos nuojaudos ar baigtys dėlioja neįprastai ramioje, kartais netgi nerūpestingoje aplinkoje.

Tokios pjesės, be abejo, reikalauja ypač tikslios analizės, aktorių meistriškumo, anambliskumo, visų dėmenų kūrybinės sintezės ir, kas bene svarbiausia, režisieriaus valios ir aiškių pozicijos. Juolab kad pjesė tikrai ne iš lengvųjų, ne iš tų linksmintančių ar neva atpalaiduojančių – ji intelektuali, su keliais dugnais, kodais ir klodais.

Nurimus gimtadienio ir premeriniam šurmuliui, pažiūrėjus dar kartą „Stebuklingajį Tenesį“ su kiek kita sudėtimi, tik sustiprėjo pirmasis išpūdis apie G. Padegimo ir visos kūrybinės grupės itin brandą, sekmingą ir įsimintiną pastatymą. Jau antrą kartą pasirinkęs B. Frielas veikalą (2001 m. jis Nacionaliniame dramos teatre pastatė „Lugnazio šventės šokius“), režisierius pratekę savo ne viename spektaklyje gvildentą prabėgančio laiko ir amžinybės temą, asmenybės vidinės esmės kismą, tobulumo ir dvasingumo paiešką.

Tačiau tai ne paprastas kūrybinis pamėgto tematikos tésimas. Tai visiškai nauja kokybė, netikėtai ir originaliai rodanti dvasinę personažų kelionę, balansuojančią ant gyvenimo ir mirties ribos, kupiną tragiškų nuojautų, ženklu, išpėjimų, nepaisant neva tokios nerūpestingos muzikalios atmosferos, nepaisant nuolat skambančių populiarų dainelių, duetu ir sekstetu. Juk kiekviena tokia smagiai nusiteikusiai dainorėlių tralialuoja ma melodija – tam tikras ženklas, vidinis virsmas, nuotaikos pasikeitimas, priminimas ar prisiminimas, apninkantis liūdesys, nuojauta, kaltė...

Tiesą sakant, tokio nostalgisko, kartkartėmis praradimo ir netekties liūdesį subtiliai sukeliančio spektaklio senokai neteko matyti. Būtent tai ir sudaro didžio meistriškumo esmę – herojai pokštauja, plepa niekus ar dainuoja, o tuo metu... tuo metu, ai-

Spektaklis „Stebuklingasis Tenesis“. Iš kairės: aktoriai Henrikas Savickis, Inesa Paliulytė, Giedrė Ramanauskaitė, Kęstutis Povilaitis.

dint monotoniskai bangų mūšai ir klyktelinž žuvėdroms, prieš akis nejučia iškyla garsus Arnaldo Böcklino paveikslas „Mirusiųjų sala“...

Kodėl spektaklio metu aplanko tas vieniso keltininko, besiirančio į kiparisais aprėmintą, balto marmuro antkapiais padabintą salą, įvaizdis? Kodėl pauzės, kai herojai įtemptai masto ar žvalgosi į jūros platybes, tampa pripliydys nerimo, tragiškos baigties nuojaudos? Kodėl nuolat jauti veikėjus apimaničiai nevilti, baimę, matai, koks beviltis kas jų noras sustabdyti laiką ir atsidurti Stebuklingo saloje? Ar tikrai stebuklingoje? Ar ten jų laukia išsigelbėjimas? Ar paslaptinėje saloje išsiispres jų problemos ir baigsis vargai, ligos, kančios?

Liūdesio ir baigties nuojaudos itin ryškios, jų nepridengia pokštavimai, gausios vaisės, nugėrimai, tai tik laikinas palengvėjimas, dirbtinis linksmumas – nemunaldomai artėja laikas keliauti į Mirusiųjų salą. Tasai pradžioje vilti ir džiaugsmą žadinę simbolis tampa nebūti (kartu išsilaisvinimą nuo žemiskų rūpesčių ir nesėkmėi) teigiančiu archetipu.

Tokių archetipų, pasak Carlo Gustavo Jungo, „samones ir valios sintezės“ spektaklyje G. Padegimas naudoja ne viena, ir pasitelkia juos meistriškai, pajungdamas laiko ir kelionės temą personažų vidinių pokyčių analizei.

Pokyčiai vyksta palengva, vis intensyvėjant veiksmui ir pamažu atsiveriant naujiems klodam. Spektaklio pradžia tokia smagi, sakyčiau, užliūliujant, sąmoningai nukreipianti dėmesį į išorinę erzelį, perdėtą linksmumą. Triukšminga marga kompanija su dainomis, nešina palapinėmis ir miegmaišiais, skambiodama buteliais įvirsta ir taisosi prieplaukoje, taip tėsdama nerūpestingoje išskyloje pradėtą vieno iš draugų – Terio – gimtadienio šventę. Terio linija spektaklyje itin svarbi. Jis tampa vidinio vyksmo stūmokliu, versdamas ir kitus atsivert, piktintis, žavėtis ar nekeisti.

Teri vaidina Kęstutis Povilaitis ir dramos scenoje debituojantis dainininkas Egidijus

Bavikinas. Šio sudėtingo personažo charakteris pateikiamas skirtingai. Abu aktoriai kurdamai vaidmenį surado sodrių ir įsimintinų sprendimų. Įsiminė E. Bavikino vidinis laisvumas, be abejo, muzikalumas; jo Teris įkvaidžiai romantiškas, svajotojas, savo charakteriu tikras lyrinis tenoras. Žinoma, jis gali būti ir toks – vidines prieštaras užgniaužiantis, visiems geras draugužis, tačiau tasai minkšto vaško altruzmas niekaip nesiderina scenose su nemylimu ir niekinama žinoma Berna (Aušra Keliuotytė ir Giedrė Ramanauskaitė) ar neslepiamuose santykiose su jos seserimi Andžela (Ugnė Žirgulė). Įtikinamasis E. Bavikinas, kai įkvėptai pasakoja apie Stebuklingą salą, savo tėvą, su tikra nesumeluota atjauta kalbina Trišę (Inesa Paliulytė) ar jos sunkiai sergantį vyrą Džordžą (Arnas Mikalkėnas) nepagydomos ligos, tampa tam tikru moralinės pozicijos ir principų etalonu. A. Mikalkėnas, kurio personažui skirtas muzikinis monologas, verbalinės išraiškos stygijų tiksliai akcentuoja akordeono melodijomis. (Beje, jis ir spektaklio kompozitorius-aranžuotojas.)

Muzikalus ir dainingas, tik ne lyriškas, K. Povilaitis. Prisimenu jo suvaidintą sudainuotą Meką-Peilį Bertoldo Brechto „Operoje už tris skatinus“ – tad režisieriaus pasirinkimas tikslus. Tačiau ne tik dėl vokalo. K. Povilaitis gaivališkas, dramatiškas, neveniantis tragiškų gaidų ir nuojautų. Tiksliai niuansuota nuotaikų kaita, apsimestinės linksmumas, o tas gerumas, dėmesys artiniems draugams – labiau parodomasis. Manau, sis vaidmuo vienas įsimintiniaus ir įtikinamiausiu aktoriūs kūryboje. Jaučiasi vidinė kančia, blaškymasis tarp pareigos ir laisvės, noras išsviaduoti iš kasdienybės ir buities gniaužtų. Atrodo, kad šiuo savo gimtadieniui K. Povilaičio Teris nusprendžia nubréžti ribą, pradėti naują tarpsnį, naują gyvenimą, dvišiškai pakilti. Sala tampa išsvajota vieta, gržimo į vaikystės pasaulį vizija. Šios kelionės metafora palaiapsniu tampa lemtinė, augant įtampai ir konfliktui su aplinkiniais, aiškėja, kad salos įvaizdis slepia grėsmingą išpejimą ir galų gale nebūti.

Būtent šią grėsmę ir didėjančio nerimo pojūtį įtikinamai perteikia K. Povilaitis. Įsimena jo ironiškas, pajuokiamas, patycios kupinas bendravimas su Frenku (Henrikas Savickis), neva rašančiu knygą (ji, ko gero, net ar nekeisti).

nepradėta) ir gyvenančiu iš Terio nuolat teikiamas paramos. E. Bavikinas šioje scenoje išlieka geraširdis, atjaunos kupinas naivus mecenatas.

Svarbi ir dviejų Terio moterų – Bernos ir Andželos – linija, susikertanti ir tarpusavy, ir su jo paties likimu ir pasirinkimu. U. Žirgulės Andžela su didžiuole vidine jėga atskleidžia mylinčios ir kenčiančios, tarp jausmų ir pareigos klydinėjančios moters paveikslą. Ji dažniau nei kiti personažai jausmus ar kulinacines vietas perteikia bravūriška melodija ar lyrine balade, pasileidžia į siautulę ritmą ar sustingsta apimta mažlios pauzės.

Andželos sesers ir Terio žmonos Bernos paveikslą kuriančios aktorių taip pat skirtinos. G. Ramanauskaitė demonstruoja emocinių maksimalizmą, dažniau prasiveržiančią ne-pakantą ir įtūži, tad ir jos desperatiškas bandymas skandintis – natūrali reakcija į akiavaizdų vyro ir sesers romaną. Tačiau antroje dalyje itin viltingai nuskamba Loreto Dievo Motinos namelio istorija, slepiant dar vieną išganymo siekiančios sielos kodą. A. Keliuotytė labiau savy gniaužia skausma ir nevilti, tik retsykiai pratrūksta, ji išoriškai rami ir abejinga, daugiau dėmesio skirianti santykiams su seserimi. Visiškai kitaip aktorė traktuoja ir legendą apie angelų perneštą šventosios šeimos nameli iš Nazareto.

Šiuos pamažu atskleidžiančius komplikuotos santykios subtiliai ir su lengva ironija priima ir lyg sugeria meistriškai I. Paliulytės suvaidinta Trišė, kuri, slegiama slepiamo sielvarto dėl mylimo vyro Džordžo (Arnas Mikalkėnas) nepagydomos ligos, tampa tam tikru moralinės pozicijos ir principų etalonu. A. Mikalkėnas, kurio personažui skirtas muzikinis monologas, verbalinės išraiškos stygijų tiksliai akcentuoja akordeono melodijomis. (Beje, jis ir spektaklio kompozitorius-aranžuotojas.)

Yra dar vienas personažas, paslaptinges ir simboliskas. Tai visų laukiamas ir minimas Keltininkas, akivaizdi užuominai į mitinį Charoną, perkeliantį mirusiuosius į Hadą. Vienintelis H. Savickio Frenkas jį suranda, tačiau jo pasakojimas atneša tik dar daugiau sumaištis. Apiplyšus, sunykusio kaimiečio keltininko, jau tūkstančius metų plukdančio keleivius į salą, įvaizdis atitinka minėto Charono tradiciją. H. Savickis, sukūrės prieštarinę svaciotojo ir svajotojo paveikslą, regis, suvokia, kas iš tiesų yra tasai Keltininkas ir kas gali laukti jų toje keistose saloje.

Paaškėja, kad kadaise joje įvyko ritualinė žmogžudystė, ir prieš personažus atsivežia dar vienas šiurpus klodas. Kas atsitiktų mūsų herojams, jei visgi jie pakliūtų į tą apeistą, prakeiksmu paženklinta mirusiųjų salą? Kodėl ji taip traukia Terį, būtent per gimtadienį, būtent naktį? Kodėl finale kiekvienas palieka atminimo ženkla ir prieplaukoje dėlioja akmenis? Ar tik sugrižimui? Ar siekdamini išvengti tragiškos baigties?

Spektaklis sukelia daug aliužių, primena įvairius senovius mitus, įvaizdžius ir archetipus. Jie iš dalies užšifruoti ir Birutės Ukrainaitės scenografijoje. Medinių padėklų sankapus, apleistos, tačiau visgi dar naudojamas senos prieplaukos atributai, momentiniu stop kadru tampanties ekranas ir niekaip neišplaukiantys popieriniai laiveliai... ir antroje dalyje nušvintantis Loreto šventosios šeimynos namelius, virstantis tam tikru daugelio klausimų rakažodžiu.

Tiksliai dėliodamas svarbiausius akcentus, niuansuodamas kiekvieną besikeičiančią nuotaiką, emociją ar reakciją, įtikinamai kurdamas stabdomo laiko ir dramatiškų vienių atsivėrimų pasaulį režisierius G. Padegimas subtiliai primena – „Memento mori“ („Prisimink mirsiąs“) ir neva stebuklingosios mitinės salos įvaizdžiu išspėja apie trapioje kasdienybėje tykančius pavojus. Taip, jis pilka, dažnai skaudi ir žeidžianti, tačiau gal geresnė nei svajonių salų vilionės, pinkliojančios pasakišku švytėjimui, kuris priartėjus tampa šalta beausme Nebūtimi.

Kauno valstybinio dramos teatro archyvo nuotraukos

Trišė (akt. Inesa Paliulytė), Džordžas (akt. Arnas Mikalkėnas).

Berna (akt. Aušra Keliuotytė).

Atgaivintas gyvenimas

Violeta ŠOBLINSKAITĖ ALEKSA

Pernai vasarą į rankas pateko albumas „Šarūnas Šimulynas. Kelionė per gyvenimą“. Tai knyga apie vieną unikaliam sių XX a. antrosios pusės lietuvių menininką, kurio pavardė jau tapo legenda. Š. Šimulynas (1939–1999) dailėje savaip interpretavo ir tartum su lydė visa XX a. meninę įvairovę – nuo subtilaus, švarų geometriniai linijų meistro Brancusi' o, nuo kubizmo pradininko Picasso ir fovisto Matisse' o, nuo svajingojo Giacometti' o iki australų aborigenų toteminių ženklų.

Labiau pažįstamas kaip skulptorius, bene pirmasis Lietuvoje sukūrės kintines skulptūras, kaip menininkas, kuriam paklus medis ir akmuo, bronsa ir geležis, S. Šimulynas visiškai netilpo nei tradiciniuose gyvenimo, nei kūrybos rėmuose. Jis daug piešė, tapė, fotografavo, kūrė mozaikas ir netgi vitražą, taip pat rašė. 1986 m. pasirodė Š. Šimulyno poezijos knyga „Ledyňų motina“, prieš pat mirči – novelių rinkinys „Tėvonija“, tuoju po mirties – „Rugiuose po obelini“. Ši novelių knyga įvertinta Petro Cvirkos literatūros premija.

Renesanso žmogus, universalas – taip Š. Šimulyną vadina dailės kritikai. O štai Sigitas Gedas, su kuriuo Šarūnas konsultuodavosi literatūros klausimais, apie jį sakė: „Jis išplėtė savo egzistencijos ribas, jam skirtąj laiką ir erdvę. Ką dar galėjo padaryti tokia nedėkingais laikais velniškai kiepas ir užsišpyres žmogus?“

Parenti didelę, gausiai iliustruotą monografiją apie įvairiabriaunį, įvairiaplanį ir stebetinai talentingu menininką – nelengvas uždavinas. Tačiau jo įmėsi kūrėjo našlė, Šv. Jono gatvės galerijos vadovė Violeta Šimulynienė. Pasitelkusi meno tyriminkę Jurgitą Ludavičienę, fotografa Kęstutį Stoską ir dukras Ulą bei Rusnę, moteris trejus metus dirbo, kad surinktu į vienę vyrą darbus, biografijos faktus ir nuotraukas, eskizus ir pabiras mintis, užrašytas popieriaus skiautelėse. Iš kūrybinio ir būties palikimo „slipu“ nepaprastai gražus albumas, kurio dizainą sukūrė Šimulynu vyresnėlė Ula, sekanti tėvo pėdomis – dailininkė ir rašytoja. Knygą išleido Šv. Jono gatvės galerija (Vilnius, 2009).

Apie šią monografiją, taip pat apie Š. Šimulyno fenomeną, kurį J. Ludavičienė gražiai pavadino „ryskiausiai mūsų kultūros siela“, susėdome pasikalbėti šeimos namuose, Vilniaus Jeruzalėje, kur viskas dar mena prieš 12 metų Amžinybėn išėjusį menininką.

Mano „pažintis“ su Šarūnu Šimulynu labai sena. Tai 1972-ieji metai, kai pradėjau studijuoti Vilniaus universitate. Paskaitoms ruošdavau vadinamojoje Mažvydo salėje. Nuo skaitymo pavargusias akis vis pakelėdavau į stilizuotą Ragainės peizažą, kurio centre stovėjo pirmosios lietuviškos knygos autorius. Deja, kad freska sukurė, o ir visq Mažvydo salę papuošė Š. Šimulynas, tuomet nežinojau. Pavardė ištrigo tik tada, kai knygynuose pasirodė „Ledyňų motina“, o tikras susidomėjimas Šarūno kūryba gimė atskelius gyventi į Veliuoną, kurioje dar daug menininko buvimo ženklu. O kaip ir kada jūs, Violeta, susipažinote su Šarūnu?

Esu aistringa vairuotoja. Vairuotojo teises išsilaišia dar gūdžiu sovietmečiu, bet savo automobilio neturėjau, tad prasinėdavau labiau „apsirūpinusi“ draugų, kad leistų pavairuoti. Tądien paskambino bičiulė, sakė: „Mes čia su kompanija užiam, norim važiuoti prie ežero, išsimaudyti, bet visi išgėrė...“ Nieko nelauskusi šokau į basutes ir nulėkiau pas tuos lėbautojus. Kompanija, kuriu radau, didesnio išpūdzio nepadarė. Visi iš tiesų ir išgėrė, ir apšepe. Bet aš nekreipiau dėmesio: vežu, kur tik panorės. Ir stai-

Šarūnas Šimulynas.

ga vienas vyriškių – o tai ir buvo Š. Šimulynas! – nuspindė, kad ežeras palauks: „Verčiau lekiams pas mane, į Veliuoną! Man – kas? Svarbu gausiu paviruoti! Žalia supratimo neturėjau, kur ta Veliuona ir kiek reikės važiuoti – dvidešimt, penkiasdešimt kilometrų... Tik kai atpyliau nuo Vilniaus pusantro šimto, supratau, jog Veliuona ne tokia jau man ir svetima. Pasirodo, kažkada čia lankėmės su broliu, kurio žmona iš šių kraštų.

Tada net neįtariau, kuo nuotykis baigsis.

O baigési...

– Grįžome į Vilnių, visi – kas sau, bet po savaitės prasidėjo skambučiai... Tada pažinai visai kitokį Šimulyną – nepaprastai inteligentiską, pasitempusi, kultūringą, tikrą eruditą. Ir galiausiai Violeta Dapkūnaitė tapo Violyte Šimulynienė. Nors iš pradžių bučiau galėjusi galvą guldyti, kad Šarūnas – ne tas vyriškis, su kuriuo man pakeiliu...

– Violeta, papasakokite, kas Šarūnui buvo Veliuona. Juk ne vien gimtinė, ne vien tėvonija? Jūsų knygoje rašoma, kad į Veliuoną jis bėgavo norėdamas atskivertė nuo negandų, problemų, urbanizuoto pasaulio, „intelektualių“ ir „protinų“ postringavimų apie meną bei gyvenimo prasmę...

– Iki Jeruzalės Veliuona Šarūnui buvo viskas. Kai sukurėme šeimą, net gyvenimo ritmas susiklostė savitai: dvi savaitės čia, dvi tėviškėje. Vėl dvi savaitės Vilniuje, dvi Veliuonoje. Ten daugiausiai ir dirbdavo, nes studioje Jaksto gatvėje, nors buvo gana patogi, didesnių darbų imtis negalėjo. Cia iš esmės tiktais išgėrė, šiek tiek tapė, o skulptūroms vietos trūko. Veliuonoje – kas kita: kiemas ir daržinėlė – skulptūrai, didžiulis langas į pietų pusę tėvų name – tapybai, kambarėlis – rašymui. Šarūno gyvenimas (geraja prasme!) buvo pašvęstas vien tik kūrybai. Ne sau, ne didesnei gerovei, ne šeimai, o kūrybai! Tik 1991-aisiais, kai baigė mūsų namo statybas, kai susirankijojo iš visų pakampių laikinai prilaustus darbus ir „apgyvendinė“ namus savo kūriniams, jis pagaliau atrado sėslumo džiaugsmą – jau galėjo dirbti namie, erdviai. Juk ir namas, tiesa sakant, ne tiek gyvenimui, kiek kūrybos reikmėms buvo statomas. Pažiūrėkite, koks beprotiško dydžio mūsų langai... Kodėl? Todėl, kad Šarūnui reikėjo šviesos. Jis iš karto pasakė: „Nuo šiol pas mus nebūs jokių užuolaidų, jokių tvorų, mes esam atviri pasaulyiui!“ Net vertė rašymui, kur stovi nedidelis stalaiukas, buvo įrengta tapybos kambario antresolėse, kad Šarūnas matytų miško horizontą. Gal tai jam irgi priimė Veliuoną – karptytą Užnemunės eglynų liniją?

Seimai teko labai atsargiai susirasti

menkiausio diktato – net ir aikštingo užsakovo. Pamenu, atvažiavo turtinės žmogus, susakė noris to ir to, ir darano... Šarūnas kankinosi, kankinosi, kol galė gale numojo ranka į visus pageidavimus ir padarė taip, kaip jam atrodė. Žinoma, užsakovas išišeidė, kad nepaisoma jo nuomonės, ir darbo neupirk. Bet nieko nepakeisi: Šarūnas buvo be galio laisva natūra – patinka mano kūryba, pirk tokį darbą, koks padarytas... O nenori – tai ir nereikia!

– Poemoje „Klajokliai“ yra tokios Šarūno eilutės: „Ikyrėjusi nuobodybę / plukdo // į neatrastą uždrausta / salą...“ Tarkime, kad neatrasta sala – jo meninės idėjos ir planai, uždrausta sala – sovietinių suvaržymų metafora, o kas Šarūnui buvo „iškryjusi nuobodybę“?

– Manau, daugiauplišumas Šarūno kūryboje atsiraodė būtent iš paskatos pabėgti nuo rutinės. Ne vien nauji kūrybiniai sumanymai jį ginė vis pirmyn ir pirmyn. Jis norejo suvaldyti visas medžiagas, kokias tik įmanoma, išbandyti visas technologijas... Skobė, patinavo, kālė, tapė ir gruntavo... Viską darė pats, kaip sakoma, nuo – iki. Savęs nė kiek netausojo. Iš kūrybą buvo paniręs iki ausų. Dienomis mes beveik nesusitiškavome. Šarūnas buvo kartu, bet kaip ir nebuvavo. Kartą, pamenu, aš su mergaitėmis čia, viršu, o jis – rūsy... Staiga iš ten – keičiausiai garsai. Ką jis daro? Pasirodo. „Groja!“ Prisistatės visokių stiklinių, butelių – kuria „muziką“!

Laisvalaikio Šarūnas neturėjo – tik kūrybą. Gyveno tarsi šalia, bet kitame laike, netgi kitoje erdvėje.

– Knygoje rašote: „Šiek tiek rūstos, sunkių tvirtų žingsnių, žemo balso, griežtų veido bruozų...“ Labai pačiūs turėjo būti ir Šarūno tėvas, Justinas Šimulynas. Juos siejo stiprus dvasinis ryšys. „Ledyňų motinos“ pirmame puslapyje Šarūno užrašyta: „Skiuru tėvui, talpinusiam savyne viską. Papasakokite, koks buvo Šarūno ryšys su tėvais?

– J. Šimulynas mirė, kai nuo mudvieju su Šarūnu pažinties buvo prabėgęs pusmetis. Gyvo jų santykio man matyti neteko. Tačiau Šarūnas daug kalbėdavo apie tėvą, daug pasakodavo. Tėvas buvo tas žmogus, iš kurio jis kildino savo polinkį į meną, su kuriuo atvirai įsnekdavosi, kuris suprato ir vertino sūnaus dvasią.

Šarūnas labai mylėjo ir mamą, ja rūpinosi, bet su mama santykiai buvo kitokie. Be galio įdomus jų susirašinėjimas. Laiškuose Šarūnui mama rašė nuolatos, nesvarbu, kad jis dažnai ir netrumpai būdavo Veliuonoje. Tuose laikuose – jokiui „kaip jums sekasi?“, tiktai „labas“ – ir konkreti istorija. Kažkoks epizodas iš vaikystės arba nuti-

kimas Veliuonoje. Penki šeši sakiniai...

Iš tų sakinių gimė visos Šarūno novelės. Mama, Aldona Šimulynienė, lietuvių kalbos mokytoja, buvo ir pirmoji Šarūno literatūros kritikė. Bardavo jį, kad per griežtai, per šūrkščiai paraše, kad per daug iš kažko pasijuokė. Bet Šarūnas vis viena darė savaičių, neklaujydavo... Jis labai gerai žinojo, ko nori – ir iš dailės, ir iš literatūros.

– O kas tau, Ula yra tavo tėvas?

– Kai tėtis mirė, man buvo šešiolika. Prisimenu jį dirbantį. Mes gyvenome, o jis dirbo... Nebuvo pas mus tokios tradicijos, kad susirinktų visa šeima prie pietų ar vakarienės staloo. Gal tik Veliuonoje gaudavau pasėdėti ant tévo kelių, pamiegoti ant krūtinės... Kai pareidavo po visų darbų... Pamenu, tėvas man labai kvepėjo. Jo darbo dulkes ant drabužių kvepėdavo!

Asmenybę pradėjau stipriai jausti tik tada, kai kibom su mama į monografiją. Supratau, kad visai nepažįstu savo tėvą...

– Iš Violetos pasakojimo supratau, kad knyga, į kurią idėta begalė darbo, gimė labai nelengvai...

– Na, iš pradžių atrodė, kas čia sunkaus – imsim ir padarysim. Menotyrininkė Jurgita Ludavičienė paraše puiškų straipsnį „Šarūno Šimulyno tiesa ir tyla“, kuriame subtiliai apžvelgė tėvo kūrybą. Kęstutis Stoškus nuotraufo darbus... Bet kai prasidėjo tų darbų „dėlionė“ knygoje, supratau, jog į tradicinę skale „ankstyvias periodas“ – „vėlyvias periodas“ tėvui visai netinka. Teko ieškoti kitos formos. Taip atsirado suskirstymas: abstrakcijos, gamta, žmogus, forma, medžiaga... Paskui vėl galvostikiai – o kur dėti jo laisvus? kaip parodysi Šimulyna rašytoja? ką daryti su Australijos periodu?

– I Australiją Šarūnas vyko 1976-aisiais, sugerbėjo ten, „Holdsworth“ galerijoje, netgi surengti parodą. O juk antitarybininkas!

Violeta: Sugrįžiam iš Australijos Šarūnui kaip tik ir prieikė tų juoduojų užuolaidų, apie kurias jau sakiau. Sau-gumas nedavė jam ramybęs.

Ula: Man nuolatos kas nors užduoda klausimą, kaip tėvą apskritai į Australiją išleido. Iš pradžių net nesuprastavau, kodėl toks klausimas žmonėms kyla, bet paskui daug kalbėjome su mama: kas tas sovietmetis, kaip ten viskas buvo ir atrodė... Ryžausi paieškoti tėvo bylos saugumo archyvuose. Deja, ne visi dokumentai išlikę, bet iš likusių, taip pat iš dingusų dokumentų šaknelių susidariau nuomonę, kad tėvas tikrai buvo specialiųjų tarnybų akiratyje, bet pats su saugumu neben-dradarbiavo. Tuomet nusprendžiau pasikonsultuoti su specialistais: ar neužverbotas žmogus sovietmečiu turėjo galimybę išvykti?

Atsakymai paprasti: neužverbuota žmogų į užsienių išleisdavo tik tokiu atveju, jeigu jo artimoje aplinkoje būdavo „patikimas asmuo“, galintis laudoti. Jokia paslapčis, kad tėvas turėjo giminių... Jo aplinkoje buvo ne vienas pažįstamas iš užsienio, kuris parvydavo į Lietuvą kada panorėjės ir kad jam buvo leidžiama laisvai važinėti po visą respubliką, nors kitiems „užsieniečiams“ galiojo daugybė apribojimų...

Violeta: Apie saugumą Šarūnas man šiek tiek pasakojo. Sakė, po kelionės į Australiją privalėjo nunešti į tuos „rumus“ ataskaitą. Ir nunešė: kenigūrų, dykumos, negyvenamos salos, kurioje stovyklavo, nuotraukų... Žinoma, saugumiečiai jo už tokį elgesį nepaglosto. Veikiausiai dėl netinkamos ataskaitos jis prarado ir save pirmają šeimą. Prasidėjo visokie kitokie suvaržymai – jokių valstybinių užsakymų, ilgą laiką jų sunkiai išleisdavo į vieną parodinės erdves. Net manės, kai taip netikėtai susipažinome, klausė: „O tave kartais ne saugumas man prikomandiravo?“

Manau, kad Šarūnas ir užgerdavo dėl to. Juk paskui, kai baimės nebėlio, liovėsi.

– Parodų iki „perestroikos“ beveik nebuvu?

Violeta: Lietuvoje viena... Bet dvi buvo Latvijoje. Viena – kartu su Lion-

Šarūno Šimulyno namai. Šeimos archyvo nuotraukos

Violeta Šimulynienė, Ula Šimulynaitė, Rusnė Šimulynaitė.

ginu Virbicku. Ji vadinosi „Dviese Rygoje“.

– O paskui, atgavus Nepriklausomybę, parodos kone kasmet? Po Šarūno mirties – irgi. Čia, Violeta, jau jūsų nuopelnas...

– Iki mirties Šarūnas surengė trylikā personalinių parodijų ir dalyvavo penkiose grupinėse. Mano nuopelnas – tik po mirties organizuotos šešios personalinės parodos ir keturiolika grupinių. Darbai turi gyventi, judėti. Džiaugiuosi, kad Š. Šimulyną pamatė ne tik Lietuva, bet ir Lenkija, Čekija, Vengrija, Sankt Peterburgas.

– Šarūno nėra jau 12 metų, o jūsų namai – vis dar jo darbų galerija. Ne pamenu, kur buvo rašyta, kad čia vienam kvadratiniam metriui tenka po vieną darbą... Esate labai „pavydžios“ vyrų ir tėvo palikimo saugotojai?

Ula. Po tėvo mirties mama pradėjo atakuoti „geranoriai“. Maždaug: dar jums sunku, mes norime padėti... Laimė, mama „atsilaikė“. Neįsivaizduoju mūsų namų kitokią, nei jie yra dabar.

Violeta. Mane paprotino Algirdo Steponavičiaus našlę. Su Steponavičiais nebuvome draugai, jie pas mus gal tik vieną kartą yra užsukę, bet Steponavičienė tuoju po laidotovių, mudvien visai atsitiktinai susitikus, perspėjo: „Nepadaryk tokios klaidos, kokią padariau aš – pusdykių išdaliu nau vyro darbus, nieko nebeturiu...“

Ir tikrai: vos spėjau mano pareiti – skambutis. „Mes pagelbėsim!“ Ne, pasakiau, dabar ne tas laikas, aš dar neat sisveikinai su savo žmogumi, neapsvarciau, kaip nuo šiol mums reikės gyventi...

Ula. Bjauru – pasinaudoti proga, kai kitą ištinka nelaimė. Kokie gali būti sandoriai, jeigu mirusiojo kūnas dar, kaip sakoma, neatvésęs?

Violeta. Yra dar viena svarbi priežastis, kuri mane paskatino žūbtūti išsaugoti šiuos namus ir Šarūno darbus – mūsų dukros. Sakoma, kad motinos ryšys su vaikais natūralus, o tėvas į vaikų širdis turi nutiesti tiltą. Kol Šarūnas buvo gyvas, vis ragindavau jį daugiau dėmesio skirti mergaitėms, nes man atrodė: jis tik dirba... Ateina, pavalgo – ir toliau dirba. O vaikai? Bet Šarūnas tik ranga numodavo... Tačiau po jo mirties buvau tiesiog pribloksčia: tiltas yra! Ir netgi labai tvirtas, labai patikimas. Šarūnas jį pastatė visai nestatydamas. Ir kas tas tiltas? Žinoma, jo darbai! Manau, būtent tėvas įsiekijo dukroms darbštumą, užsispyrimą, kantrybę. Džiaugiuosi tuo nematomu Šarūnu nutiesti tiltą. Tai daug geriau, nei kad būtu su manu koše aplinkui jas šokės...

– Kad jau prabilome apie užsispyrimą, grižkime dar prie jūsų sudarytos knygos. Žinau, kad tau, Ula, ši monografija – pirmas rimtas išbandymas, nors darbas puikus, fundamentalus...

– O taip, kai pradėjau dirbti, nė neįsivaizduavau, kaip tokios knygos daromos. Jeigu tada būčiau žinojusi, ką dabar žinau, nė už ką nesiimčiau...

Gražiausia buvo, kai paaikiškėjo, jog knyga blogai surista. Įsivaizduokite: 220 puslapių, svoris – 2 kilogramai, tiražas – 1000 egzemplifiorių, o atversniuose puslapiuose, kur sumake tuotos reprodukcijos, išsilieję klijai. Tiražą reikia perspausdinti, aš – ištikta šoko. O juk dvi savaites keldavaus ketvirtą rytą, važinėjau į Kauną priziūrėti spaudos darbų, net laku apsinuodijusi buvau...

– Ir teko perspausdinti visą tiražą?

Parodų ciklas „Duetai“ tēiasi

Ugnė KRAULAIKYTĖ

Kovo 2 d. Kauno meno galerijoje „Auksos pjūvis“ vėl startavo parodų ciklas „Duetai“. Pirmaisiais projekto gyvavimo metais Verslo lyderių centro (BLC) erdvėse tapo įprasta matyti tapybą, o pastaroji paroda buvo itin spalvinga – eksponuotos dailininkų Alfonso Vilpišausko ir Mikalojaus Šalkausko drobės. Tačiau antrajį „Duetų“ metų pradėti kiek kitaip. Dailininkės Aušra Barzdukaitė-Vaitkūnienė ir Elena Balsiukaitė-Brazdžiūnienė žiurovui pasakoja po dvi skirtingomis technikomis atlirkasistorijas.

A. Barzdukaitė-Vaitkūnienė, vi-sai nesenai už indėli į šiuolaikinę dailę ivertinta Kauno meno kūrėjų asociacijos premija, prabyla minimalištinio, tamsaus kolorito piešiniai, kuriuose gildena nestabilios politikos, žmogaus ydų ir silpnybių tematiką. Pirmajā parodos dalij, eksponuojama penktame aukštے, autorė pavadino „Personifikacijomis“, antrają, esancią aukštū žemiau, – „Purvino beržyno istorija“. Pagrindinis vaidmuo „Personifikacijose“ tenka pasa-kų herojaus Buratino personažui. Per jo deformacijas ir būsenas kalbama apie baimę, sugniūžimą, desperaciją. Ši kārtą tapytoja nutryne riba tarp piešinio ir tapybos, bet neliko abejinga techniniams ieškojimams. Atskleisti idėją, kad kai kurios žmonių savybės, nekinta per visas epochas, padėjo „Personifikacijoms“ panaudotas bu-rinės audinys, pasižymintis ypatingu tvirtumu. „Purvino beržyno istorija“ autore pasitelkė panaudotą žoliapjovės alvyą. Kad perteiktų ilgai mieste ir kaiame stebėtų paribijų gyventojų būvi, A. Barzdukaitė pasirengė tepala, kuris, jos manymu, būdama klampus ir teplus, atitinka vaizduojamus motyvus.

„Man svarbus medžiagos ir idėjos ryšys, – sako autorė. – Visų pirmą mačiau apie žodžių „aliejas“, „alyva“ semantiką. Aliejas asocijuojasi su sakraliais dalykais („patepimas šventuoju aliejumi“, „kvapieji smilkalai ir aliejai“), pakylėjimu į auks-testinės būties lygi, perkėitimui. Alyva, atvirkščiai, išprasmina kasdienišką, prožišką buvimą. Ji, buvusi skaidri, perdirbta variklio tampa juodu tepalu. Tai tamsus, vulgarus, ypač klampus skystis, galintis stipriai sutepti. Vilties išvalyti jo palikkimas dėmes néra. Jis suteršia ir palieka pasekmes.“

Abu dailininkės pasakojimai kilo iš stebėjimo. Vasarą ji dirbo kluone įrengtoje dirbtuvėje Margionyse, iš kurios gerai matydvosi viskas, kas vyksta kaime. Gamtos prie-globstyje skleidžiasi žmogiškosios kaimo kasdienybės tragedijos: alkoholizmas, sa-vižudybės. Todėl paveiksluose atsirado atavistinių bruozų turinčių būtybių, metaforiškai sąmonės svaigumą ir užnuodijimą įkūnijančiu musmisiu, matome ant virvės pakibusi kiškutį, kurio fūgūra autorė intensyviai eksplloatavo ankstesnéje kūryboje.

Pasak menininkės, „viskas yra susiję“, todėl viena istorija salygoja kitos, tampančios ankstesnės pasekme, atsiadarimą.

Elena Balsiukaitė-Brazdžiūnienė. „Tik niekam nesakyk“.

siukaitė-Brazdžiūnienė jau daugiau negu du dešimtmecius puoselėja stiprų ryšių su paaugliais. Menininkė dėsto Kauno A. Martinaičio dailės mokykloje, kartu su mokiniais dalyvauja įvairiuose projektuose (2007 m. įgyvendintas interaktyvus projektas „Apie Juos“, 2009 m. – „Mazgas“ Kauno tekstilės biennalėje, 2011 m. – „Dialogas 2“ tarptautiname menų festivalyje „Kaunas in Art“), semiasi iš jų idėjų, domisi subkultūromis ir stengiasi suprasti bei palaikyti tuos, kurie jau ne vaikai, bet dar ne suaugę. Artimas kontaktas su paaugliais leidžia šiek tiek priartėti prie jų ir pažinti pasaulį, i kurį tėvai bei mokytojai įsileidžiami nenoriai.

„Duetuose“ E. Balsiukaitė-Brazdžiūnienė pristato fotografijų ir dielio formato tapybos darbų ciklus. Tai 2008 m. Porto mieste (Portugalija) tarptautinio šiuolaikinio meno projekto „RED LINE: Bordering On Us“ („Mus ribojanti raudona linija“) metu sukurtas reportažas apie Šv. Idelfonso bendruomenės vaikų darželio gyvenimą. Šiame darželyje neauga žolė, nėra smėlio dézės ar karstyklų – tik aukštū tvora ir cementinis grindinys. Autorė pasakoja: „Pirmosios dienos rytą prabundu nuo triukšmo už lango. Kas tai? Paukščiai, žvėrys? Pažvelgau žemyn pro langą ir pamačiau žaidimą, kuris yra išgyvenimo, išbuvimo tam tikroje situacijoje slyga. Jame išsi-

dalijami vaidmenys ir repetujamas gyvenimas. Ar žaidimas jau yra gyvenimas? Žaidžiant galima keisti taisykles ir tarsi išeiti iš jo, tačiau tuo pat patenkinti į kitą... Ar tik žaidime gali išlikti savimi, kai sienos tokios aukštostos?“ Dėl sių patircių nuotraukų kolekcija pavadinta „Homo Ludens Forever“ („Žaidžiantys visą laiką“). Portas – didelis kunkuliujantis miestas, daugiakalbis ir įvairiaspalvis. Jame koegzistuoja įvairos kultūros, rasės, tradicijos. Kiekvienna bendruomenė turi savo likimą, poreikius ir tradicijas. Simposiumas-paroda „RED LINE: Bordering On Us“ buvo skirtas šioms temoms atskleisti.

Antroji dailininkės ekspozicijos dalis – paauglių portretai. „Jų veidai (personos) man labai įdomūs dėl sa-

vo maištingos dvasios ir kritiškos lai-

kysenos realybės atžvilgiu. Šie jau-

nuolai jau nebe vaikai, tačiau dar ne-

suauge. Rizika, nesitaikstymas su su-

augusiu pasaulio konvencijomis –

jų keliai, gatvės – jų namai. Veiduose

tarsi ekrane matau besiformuojančia

ju tapatybę, kuri pilna vidinių prieštaravimų, iššūkių, melancholijos, bai-

mių, kompleksų ir galimybų. Tai kon-

krečiaus asmenys su savo gyvenimo is-

torijomis ir likimais. Kiekvienas jų turi

savo asmeninę dramą, emocinį krūvį.

Neretai provokuojantį išorę yra kau-

kė, kuri nedengia, o atskleidžia sun-

kai žodžiaus nupasakojamus charak-

terius, kviečia atsigrežti, iš-

žiūrėti... Ne veltui apie paauglius sakoma: jų nuotaikos nuolat keičiasi. Jie im-

pulsyvūs. Jie varo iš proto“, – sako autorė.

Tapydama ji stengiasi užfiksuti ši palyginti trumpą gyvenimo etapą be pa-

gražinimų ir patetikos. Todėl samoningai atmeta kolo-

rizmą, apsiribota spalvinu

minimalizmu ir ieško

šiuolaikinės tapybos inter-

pretacijos. Didelis formatas

leidžia nutolti nuo realių

mastelių, sustiprina emocin-

nį kontaktą su žiurovu.

Paauglių portretas dailininkė pavadino „Hamleto kompleksu“. Kiekvienas portretuojamasis tarsi Hamletas – jaunas, katego-

riškas ir pažeidžiamas, daž-

nai tragikomiskas maištautojas.

Modeliai tapytoja pasirinko Kauno gyventojus. „Itraukdama paauglius i meninį procesą noriu juos atvesti į parodų salės ir pad-

dėti pajusti savo žmogišką vertę“, – teigia autorė.

Paroda veiks iki balandžio 2 d.

Aušra Barzdukaitė-Vaitkūnienė. „Tamsūs tipai“.

Dailininkė E. Bal-

Alfas PAKÉNAS

***

mano tėvo namuose
buvo daug buveinių:
didžiulis klojimas
kur prisiglausdavau
prie šieno prèslo
lyg prie kvepiančios vasaros.
gryčioj mégdavau tamsujį galą
štaurus pusėn mažas langelis
pro jį žiūrėdavau
i cukruolinę obelį
buvo tvartas gyvuliams
kur stovėdavo jautis žalmargė karvė
gruodyje ten užgimdavo Kristus
ir augdavome kartu
arklidėj grumšnodavo šieną
atskirtas nuo motinos
béras mitulys kumeliukas
pratindavau jį prie kamanų
vazaunė kur kraunamas šienas
rugiu sėklas kvapas tenai
mano tėvo namuose
buvo daug buveinių

broliai

... yra broliai kalnai, broliai ežerai, ir mes esam abu – juodaplaukiai broliai. Kelias pro pirtį, kvepiančią dūmais, kelias pro rugių lauką į vaikystės namus, kurių taip pasiilgau. Ten pavasarį žydėdavo du klevai, mes buvome juos pasidaliję. Tavo – iš šiaurės, o mano – iš pietų pusės.

Sekminiu vidurdienis, atslaimas šviesus ir švarus, tėvas serga. Gulėdamas vésiajame gryčios gale jauno berželio šaka pats nusivaiko muses. Mama, pasiraitojuusi šventadienio suknius rankoves, semia iš šulinio vandenį, girdo širmą kumelę, kuri mus parvezé iš bažnyčios, apkaišyto žaliais berželiais. Atsigérusi kumelė keistai judina juodo aksomo lūpas ir kelia mažytę galvą aukštyn, uodžia prie šulinio žydičio jazmino viršūnė. Tu stovi kitoje pusėje, akmirką matau tave dideliame laše, krintančiam nuo arklio lūpos...

Broli, ar tau labai skaudės, kai suduš tas lašas su tavo atvaizdu?

Iš Vaižganto užrašų knygutės**1.**

Tavo išpažintuvė
būdavo visados apgulta
garbė pas Maironį
eiti išpažinties
Sopulingosios bažnyčioje
vesdavai rekolekcijas
tarsi sustingdavai aukštoje maldoje
metai uždejo aiškią žymę
ant Tavo veido ir galvos
bet nepadėjo ant dvasis
mégdavai lankytis
gyva tikyba degančias
bažnyčias
ir provincijos klebonijas
ak tas mėlynujų alyvų
kvepėjimas
medinių bažnytelių
šventoriuos
... taip ir likai pralotu
ištremtas į liūdesį

2.

Tavo poezijų yra daug
prigiedojai giesmių
Dievui ir Lietuvai
prigiedojai pačiam sau
buval smarkus romansinis dainius
tyro pamaldumo giesmininkas
dailininkai yra tave portretavę
tavo paties įsakymu
gerai užmokami
tik biblioteka buvo menkoka
atmename Tave nebuvis oratorių
buvis miknų ir klausos daltonistą
vienodai deklamuodavai
bet kurį savo metrą
poetų karaliau

3.

Dievulis pasišaukė
i savo teismą
dainių Maironį
buvo metropolijos kapitulos
pralotas – archidiakonas
laiku pasiruošė numirti
éme išganymo taurę
šaukėsi Dievo vardo
ir štai jis jau tamsoje
mes jį balzamuotą
pasidėjome i bazilikos rūsi
ten amžiams gulés
paslepėtas nuo saulės spindulių
žibinčių apšviečiamas
amen

Apie Vincą Kudirką

niekados rimtai nekalbédavo
net apie pavojingiausius dalykus
vis juokais – čežančiu žodžiu
vis šposus krečé net sirgdamas
pasirašyavo sau receptus
atnešdavau jam gydybų
žiūrėdavo išimyliéjelio akim
šnekédavom apie rašliavą
sakydavo: pašaliniai dalykai
bus sunaudoti ataudams
žodžiu išdabinti ir išvarsinti
skaistumams ir šešeliamams paryškinti
berzyne būdavo jo knygų slėptuvė
-----
kartais išsigerdavova

Apie Herbačiauską

ūmai stryktelejės ant kėdės
visas išblyškės ir pasišiaušės
rankas iš Mozė aukštyn kilodamas
nervingu mistiniu balsu émęs šaukti
aš tokis ir tokis
latakais latakais tekėjo užé žodžiai
vandenėlis be prasmės ir turinio...
... kildavo liarmas

***

aš tau kalbésiu
ir vidudienį
išdeginta burna – –

Ričardas Mikutavičius

1.

išsivaikščiojo Tavo Lietuva
išsivaikščiojo išsižudė
nusižudė ir tas
kurs Tave nužudė

Tau nebuvo duotas

amžinas atilsis –
iš kapo į kapą
pats sakydavai:
ir amžinybei reikia judesio
buval blaškomas
iš parapijos į parapiją
iš bažnyčios į bažnyčią
sako kartais ilgédavais marmuro
...tikroji Tavo parapija
buvo beržynų Lietuva

2.

...chloroformu sumirkyta drobule
jie iš pasalų
Tau uždengė veidą
dar žydėjo velyvieji jazminai
vedamas į tuos namus
Tu palieteži žydičią šaką
paskutiniai tavo žodžiai
nieko blogo man nedarykit
iš gyvenimo
išėjai Mažaja gatvele
velyvą vasaros vakarą
kas paliudys
kaip ten Tave émę stumdyti
kaip paguldė kryžiumi
grindų nykumo
paskui atidavė vandeniu
vogé Tavo paveikslus
...liko tik sielos peizažas
didžiausias lobis
iš visų sukauptų Tavo turtų

poetui Vladui Baltuškevičiui**1.**

sakei pasipašinai delną kadais
padėdamas neštis tévuliui lentą
dabar pašinas tavo širdy – amžinai
vis gilyn ir gilyn lenda

kaip tavo numylėtam Seriožai kadais
nuo lagamino virvė – ant kaklo
išseko metaforos vien memorias berašai
prieš vėją svyruoja lyg aklas

beliko liguistas akių žvilgesys
ir žalios liepynų lajos
uždengs tavo eiléračius ir akis
maja -----

2.**atsakas į memoria**

mirė pasimirė vladas baltuškevičius
vengdavęs ménulio ir policijos
vienintelę moterį myléjės – poezią
vienintelį draugą turėjės – eiléraštį
kadaisi buvęs vyras – poetas
legendiniu savo nagu
perréžęs ménesienai skruostą
sukélęs kosminiu poezijos dulkių
mirė pasimirė vladas baltuškevičius
vengdavęs policijos ir ménulio

***

... o tas vakaras slydo link upės
jisai buvo poetų globėjas
pamačiau debesys lengvutį
žalią grakštų chorėja

pūtė kovo stiklinis véjas
tropai plaukė lyg upės lytys
nežinau kodėl nenorėjai
nors poetas buvai rašyti

bet sugavęs prie šulinio žąsi
ir išrovęs iš sparno plunksnų
paraše: tu manęs nesurasi
né vienoj ménesienos dulkėj...

sau pačiam

mirtinai reikia kad žodis atgytų
susijaudintų dvelksmo īgautų
taip kvepia žuvim po lietaus
taip kvepia bažnyčiose poteriai
tada jam įkvépsi gyvybės
judesio vaizdo spalvos

taip atsiranda eiléraštis
tarsi versiukas ant ruginių šiaudų

***

geriausią poezią rašo ruduo
ant žemės žolės ir ant klevo
užšals tau burnoj paskutinis skiemuo
iš neparašyto romano

ruduo Aukštaitijoje ir krinta žvaigždė
skeveldros raudonos lyg plytos
o tam debesys tarsi eketėj
užšals ir eiléraštis šitas – – –

Vytauto PLETKAUS nuotrauka

Virginija

Aloyzas TENDZEGOLSKIS

Neseniai perskaiciu filosofo Artūro Šopenhauerio žodžius, kad „ir gražiausiai minčiai kyla pavoju būti pamirštai, jeigu ji nebus užrašyta“. Taip, tokis pavoju gresia ir gražiausiai, ir teisingiausiai minčiai. Žinoma, aš kalbu apie paties Šopenhauerio ar kitą filosofo mintį, kuri iš tavo galvos pragaici, jeigu jos neužsirašys sasiuvinynje.

Tada, pradėjės studijas, Šopenhauerį skaičiau mažai, tik priešokais – mane labiau patraukė Seneka, su kuriuo aš vaikščiojau, jei galimas toks palygimimas, kaip jaunasis Verteris su Homeru. (Prisimenė?) Štai kaip tolidairiaus... Tačiau ne mažiau už meilės netekti mane kankino tiesos stoka. Gyvenau be meilės ir tiesos. Mane, likus vos gyvą ir appraudantį pirmosios meilės žūtį, kiekvienam žingsnyje savo džiaugsmais daužė ir daužė sovietinio gyvenimo tikrovę. Reikškési juodojį pasaulio prigimtis. Ir man padėjo Seneika.

Netgi dabar, kur nors išgirdės klykiantį paukščių pulką, prisimenu Senekos mintį, su kuria iš mokyklinių metų atėjau į studentišką gyvenimą: „Siela reikia laikyt kietai, kad jaustų tik sunkius smūgius.“

Gal gerbiamas skaitytojas man atleis, kad čia net keletą kartų pacituosiu ši filosofą, tikėdamasis, kad citatos labai neapsunkins mano pasakojimo, ir pasiteisindamas nebent tuo, kad ir pats Seneka mėgo cituoti.

O kitąkart atviršciai – paukščius man pri-mena citata. Norédamas ką nors iš jaunystės dienų prisiminti ir atgaivinti, prisėdės atverčiu ne dienoraštį, kurio neturi (ir dėl nuspėjamų priežascių negaléjau turėti), o pažvelgiu į citatą sasiuvinį – tartum į savotišką užkduotą sandėlį, kuriame kroviai įvairius ašturius daiktus, ginklus ir sprogmenis, mintyne ruošdamasis kažkokius šventai idėjinei kovai.

Nors rengiai iškėsti sunkius smūgius, tuo pačiu metu bijoju mažiausiai prieškaita, nekalbant jau apie pajuoką ir apkalbas. Beliko užsiskleisti: jaustis kietai galėjau tik vienuomoje. Namuose skaičiau su pieštu rankoje, o išėjës jaučiaus kiek laisviau: auditorijoje, skvere ar kitoje vietoje, kur tave gali bet kas sutrikdyti, krimtau šiuolaikines knygas – jose tiesiog nebuvo ka pasižymeti, nebent tokiai mintį kaip ši: „Mūsų šalyje teisūs visada laimi.“ Laisvę jaučiau kaip nuodėmė: tai ir paskaitos, ir draugai, ir išvykos...

Dėstytojai, žinoma, šiuolaikinius rašytojus girdavo (moksliškai, metodiškai), tačiau mes klegédavome apie Sartrą ir Kamiu, retkarčiais grybštelėdami Kafką, kuris man, beje, taip pat būdavo aiškus ir mielas. Kai aš kartą pacitavau: „Nėra žmogaus be kaltės“, visi prašneko: Kamiu, Kamiu!.. Ne, tai Seneka. Jie nutilo.

Taip ir būčiau lindėjės savo kietoje oloje, jeigu ne viena studentė: mano dėmesį patraukė smalsi, bet niekada diskusijoje nesigincijanti mergina, vardu Virginija, ir mes netrusk bastémės Neries pakrantėmis.

Iš pradžių jি man kiek priminė moterį iš Gustavo Klimto paveikslų, bet greitai pakelė akis, sujudėjo, kvėpelėjo. Daugiausia mes skaitydavome tas pačias knygas, tačiau apie jas nekalbédavome. Necitavau jai netgi Senekos. Buvo natūralu tylėti.

Viešumoje gailiai ir droviai šypsodavosi; kartą salėje, pašaukta atsiimti kažkokio pažymėjimo, žingsniavo taip baikščiai, lyg varžydamasi savo ilgū stambokų kojų, kad man atrodė, jog pargrius. Tarsi apskritai gyventi būtų gėda. Toks gymis.

Reikalus tas, kad nuolatinė šios tylenės miškininko dukters būsena tartum reiškė švelnū maištą. Nesuprasi, ką ji galvoja, bet kai pasakiau, kad šūkis „Šlovė TSKP!“ yra amoralus ir neetiškas, ji nudžiugusi žvilgtelėjo į mane... Paskui pridūriau: lyg Marksas pats ant savo namo užsirašyt – „Šlovė Marksui!“ Ji netgi netarė: kuo čia dėtas Marksas? Kitą dieną auditorijoje žiūrėdama į „Pergalės“ žurnalą, pamestą ant ilgo suolo, Virginija netikėtai pasakė, kad partija nepripažinta lygiavertės kovos, ir aš pagalvoju: štai tau ir tylenė!..

Skeptiška jos laikysena bent iš dalies atitiko mano požiūrį į gyvenimą, todėl Virginija man buvo artima. Kaip nesižavėsi, kai ji, žiūrėdama į paukštį, krypinėjantį aikštę, pasakė nuotaikingą vaikų knygos pavadinim-

mą: „Varna varna!“ Tačiau netrukus vėl sėdėjo liūdna, lyg bylodama Senekos žodžiais: „Kur viskas ramu, ten kenkėjai ne išnykė, bei išsisi.“ Tikriausiai ir aš pats atrodžiau gana liūdnas. Stengiausiai kaip nors pamirštai savo mokyklinę meilę. Duobė. Štai kas mus glaudė. Bet neilgai: pasirodo, kenkėjai snaudė ir mumyse.

Tą vakarą sėdėjau su Virginija ant jos lovą, kai tyliai pabeldės kambarin su skėčiu rankoje išėjo nepažiastamas jaunuolis. Virginija šoktelėjo prie jo, paskui atsitraukė ir supažindino su svečiu mane. Paimdama nuo lovų galo rankšluostį, man pakuždėjo: „Būk.“ Jos mokyklos metų draugas, gražus kaip angelėlis, sėdėjo ant taburetės ir čiupinėjosi šlapius drabužius. Visi trys tylėjome.

– Permirkau... – tarė jis, varžydamasis balto Virginijos rankšluosčiu šluostysis plaukus, tik lengvai paliept juo kaktą ir smilkinius. – Kaip reikiant... Vanduo sudaro septyniadesimt procentų žmogaus kūno masės, o manyje dabar jo dar daugiau!..

Virginija atsisėdo šalia manęs, ir mes priatarėme jam šypsenomis.

Neturėdamas, ką kalbėti, vaikinas vis dėlto žvaliai kraipė galvą, švytėjo raustelėjusias skruostais ir blykčiojo vaiko akimis.

Vėl tyla.

– O kraujuje vandens net devyniasdešimt procentų! – toliai kalbėjo enciklopediškai.

– Tu visas garuoji! – švelniai pasakė Virginija.

Pauzė.

– Taip, garuoju... O šiaip rūkas padaro daug žalos, – tėsė čiulbonėlis. – Sumažina matumumą... Ypač vairuotojų ir alpinistų...

– Ir alpinistų! – pratariau. – Niekada apie tai nepagalvojau.

Keistas pokalbis užsitęsė – pasiekė upes, atrodė, tuoj pasieks ir vandenynus. Aš pasipurčiau ir žvaliai pasakiau:

– Žmogus be vandens negali gyventi, o vandens tiek daug – laimė!..

Stebėausi, kaip Virginija gali šitiuk ištylėti. Ji vis linko prie manęs, kol visiškai atsišlejio, susikeldama ant lovos savo ryškiąsias kojas...

Prilaikydamas ją ranka staiga atsistojau ir, tares „Likite sveiki!“, išejau iš kambario.

Sukréstas užkopiau į savo aukštą... Brolžudys?.. Neatgaudamas kvapo kritau į foteli koridorius gale... Na, mokyklos draugė pañaišai atstumė ir mane, tačiau ne taip košmarės...

Nakti vaikiau iš galvos visokias nesamones ir kitą dieną vėlavau į paskaitas. Didžiuilis tuščias pastatas gūždžiai tylėjo. Koridoriuje man pirštu pamoko kumpanas valytoja – kaip visada, apsililkusi baltu chalatu, bet pati atrodanti nešvari; dabar ji aplėbusi glostė juodą valkataujančią bendrabucio katę. Koja bakstelėjo kartoninė déz̄e, stovinčią prie kopėcių, ir paprasė užkelti ją ant užlų. Man užlipus malonios pedagogės ar valdininkės tonu liepė nunešti dešinėn ir pastatyti.

Mane pribloškė prietemoje plytinčios moteriškų rankinukų krūvos. Jie buvo įvairiausiu formų, stilių ir medžiagų; kuo atokiau gulėjo, tuo labiau juos dengė pilkas dulkių sluoksnis... Prie kojų sumesti visai naujutėliai – jau šiemetinių mérinų... Gal čia ir Virginijos rankinukas? Ne, nematyt... O kaičiau pusei visiškoje tamsoje vargais negalais ižiūrėjau nebaigtus vyriškų „diplomatų“ mūrelius...

Sutraškėjo stogas, pasigirdo šniokštumas, tamsiu palepés pakraščiu nubėgo kažkas juodas – tak-tak-tak-tak; akimirksniu pagalvojau, gal valytojos katę, bet ne, padaras šovė pro trikampį langą į dangų – pasirodo, tai varna... Žengęs švieson, virs medžių ir miesto išvydau daugybę užiančių ir krankiančių varnų...

Dabar niekaip nerandu vienos Senekos (ar kito antikos filosofo) minties apie varnų, tik ryškiai prisimenu ją, blizgancią, besigrežiojančią, baisią, aštriai ilgo saknio nagais draskančią, smailiai galininkais kapojančią mano jaunystę, lūkesti ir likima.

Kai gyvenime mane apvildavo meilė ir tiesa, visalaikai prisimindavau Senekos žodžius: „Išvysi poetų apdainuotą Aretusos šaltini, skaidrūteli ir vaiskų iki pat dugno, liejant ledines sroves, gal surenkant jas ten gimusias, o gal iškeliantį po žeme dingusių upę, pratekėjusia po daugybe jūrų, bet nesusimaišiusi su prastesniu vandeniu.“

O greta būdavo kita Senekos mintis: „Tie matomi mūsų apvalkalai – kaulai, gyslos, viską aptraukianti oda, veidas, tarnaitės rankos ir visa kita, kuo esame apdengti, yra sielos pančiai ir kalėjimas.“

„Naujoji Romuva“ 2011/4

Alfas PAKĖNAS

Dailininko Romualdo Kuncos piešta valtimi (piësinys „Valtelė nakti“ puosia žurnalo viršelį) į Kauną tiesiai iš Vilniuje vykusios knygų mugės atplaukė „Naujoji Romuva“ – dar žieminis ketvirtasis praėjusių metų numeris. Tačiau dvelkiantis pavasariu, ledus pralaužusių ir išnešusių upių gaiva. Džiugu, kad Kauno skaitytojai išsilgo kiek vėluojančio šio kultūros gyvenimo žurnalo – ne vienas skambino ir teiravosi naujausio numero, kuris paprastai pasirodydavo sausio pabaigoje. Ir štai jis jau mūsų rankose.

Zurnalas pradėdamas racionaliomis, bet kartu ir labai poetiškomis Alberto Einsteino mintimis, pavyzdžiu: „Gravitacija negali būti atsakinga už tai, kad žmonės išsimyl“ arba: „Moksliniamė mastyme visuomet esama truputė poezijos.“ Ne truputę, o gana gausu pozicijos ir prozos šiame numeraje.

Prozininkas Algimantas Lyva pateikia fragmentą iš spaudai rengiamo romano „Švaistiko kalavijas“, atstačiai tikros poezijos atnaujais – ne veltui pagrinidinis herojus yra rašytojas Arminas. Stilius išpuoseletas, iš karto užkabinantis skaitytoją: „Pro kiaura stogą džiugiai žérėjo atviras dangus, tūkstančiai bejegių žvaigždžių. Visi gyvenimo įvykiai tapo vienodai svarbius ir vienodai beprasmiski. Už debesų slapstėsi neturintis priesų ménulis. Buvo neįrodomas ramu. Išgertas butelis lengvai riedėjo į sodą, krito žali obuolių ir meteoritai. Pasaulis išsėjosi, išvargintas progreso. Patvoryje miegojo palūžė žodžiai, gatvėmis slankiojo laisvos mintys. Šiukšliname priemiestyje rašytojas netrikdomas gérė alų.“

Savo kūrybą publikuoja poetai Romas Daujardas ir Vainius Bakas, o „nuogirdas“, suplaukusias pas autorium iš visokių bendrysčių, va karėliu, pleneru bei naktinėjimui – Ričardas Šileika.

Gausu publicistikos ir eseistikos. Viena gržiausiu publikacijų – „Mano senas drauge...“, skirta ypač talentingos, tačiau iš tikro neįvertintos poetės ir žurnalistės Elenos Mezginaitės 70-mečiui. Atsiminimais apie poetę dali jasi jos bičiulis dainininkas Alvydas Jegelevičius, buvęs bendradarbis iš laikraščio „Tėvynė“ Visvaldas Tebeliškis, poetė Jūratė Sučylaitė, jos mama Anastazija Kanoverskytė-Sučylėnė, Romualda Merkinė bei Elvyra Pažemeckaitė, kurios žodžiai, dedikuoti buvusiai bičiulei, tikrai sujaudina: „Tavyje buvo kažkas iš girių gelmės. Atrodo, kad tu galėjai prisijaukti vilką, vaikščioti žarijom, šokti flamenco... Iš tiesų pereidavai tiltų turėklais.

Aukštis turbūt buvo tavo siekiamybė, bet jis žadėjo kryti. Ir tu puikiai tai supratiai.“

Liucija Armonaitė pateikia du įdomius rašinius: „Nidoje, kur Dievas tapę...“ – apie praėjusį rudenių septynioliką kartą vykusį tradicinį tarpautinį tapybos plenerą „Nidos ekspresija“, kuriame plačiai pasakoja ir apie mažai žinomą, bet savitą dailininką Romualdą Kuncą, ir „Festivilio Atspindys klodai“ – apie Visagine vykusį šeštąjį tarptautinį monospektaklį festivalį, kuriame parodyta dylikla spektaklių.

Šalia šių rašinių labai dera ir poetės Erikos Drungytės pasakojimas apie kasmetinių tapybos plenerą „Raigardas“, prasidėjus 1999 m., „kai druskininkiečių dailininkų grupė „Kopėčios“ iniciavo plenerą, skirtą M. K. Čiurlionio gimtadienui.“

Skaitytojų sudomins ir kitos publikacijos: muzejininkės Virginijos Paplausienės straipsnis apie Alę Rūtą, rašytojos Nijolės Raižytės „Gružijos ir Lietuvos prozininkų susitikimas Palangoje“, Juozo Algimanto Krikštaičio, Andrius Konickio esė bei Romualdo Ozolo dienoraščio fragmentai „Čečėnija po samdinių antpuolio“.

Žurnale pateikiama dailininkų Arūno Vaitkūno, Sauliaus Rudzikos, Aušros Vaitkūnienės, Ramūno Čeponio, Gintaro Palemono-Janonio, Sauliaus Kruopio, Vytenio Bazaro, Daliros Genovaitės Mažeikytės, Astos Jančiauskaitės, Artūro Savicko bei Saulės Urbanavičiūtės darbai, fotografo Roko Gelažiaus nuotraukos.

Prišaukė pavasari...

Eglė KUKTORAITĖ

Vasarį 28 d., už lango siaučiant pūgai, Kauno valstybinėje filharmonijoje mėginta originaliai prišaukti pavasari. Renginyje „Vakaras su aktoriais“ naujas amplia publika prisistatė Rolandas Kazlas, Virginija Kochanskytė, Kauno valstybinio muzikinio teatro solistė Rita Preikšaitė ir gitaros meistras Artūras Kelpša. Dvių valandų trukmės konerte atlikėjai stebino ne tik autorinėmis dainomis, poezija, bet ir charizma, artistiškumu bei humoru.

Pirmoje vakaro dalyje aktorė V. Kochanskytė ir dainininkė R. Preikšaitė surengė teatrališką muzikinę-lyrinę meno dvikovą, kurios centre – renesanso stiliumi klasikinius kūrinius skambinės Artūras Kelpša. Šlamanciomis sukniomis pasidibinuojus artistės įkūnijo rūmų damas, besirūgiančias, kuri meniškai pašlovins meilę ir užkariaus muzikuojančio riterio širdį.

Aktorė V. Kochanskytė kaip visada aistrinai deklamavo neorenėsansines Czeslawo Miłoszo, modernistines Juditos Vaiciūnaitės ir neoromantines Salomėjos Nėries eiles. Carmen ir Penelopės lyrišių personažų portretus naujomis spalvomis atskleidė ir solistė R. Preikšaitė, atlikusi romantika alsojuancių klasikinės italių operos numerius. Maestro A. Kelpša jausmingas artisčių duetu pritarė subtilia, renesansika klasikinės gitaros melodija.

Proziškesne nata koncertą užbaigė aktorius R. Kazlas, su intrumentine grupe atlikęs autorių dainų bei adaptuotų poetų Vido Mickevičiaus ir Jono Strielkūno eilėraščių. Vos pasirodė scenoje, aktorius pateisino žiūrovų lūkesčius ir autoironija bei netikėtai pokštais pralinksmuo vis dar romantiskai nusiteikusį publiką. Apdovanojus gėlėmis pirmoje eilėje ištaisiusias dailiosios lyties atstoves, R. Kazlas jau rimčiau prisipazino, jog autorines dainas viešai atlikti paskatino savirealizacijos ir autoekspresijos

Teisingas sprendimas

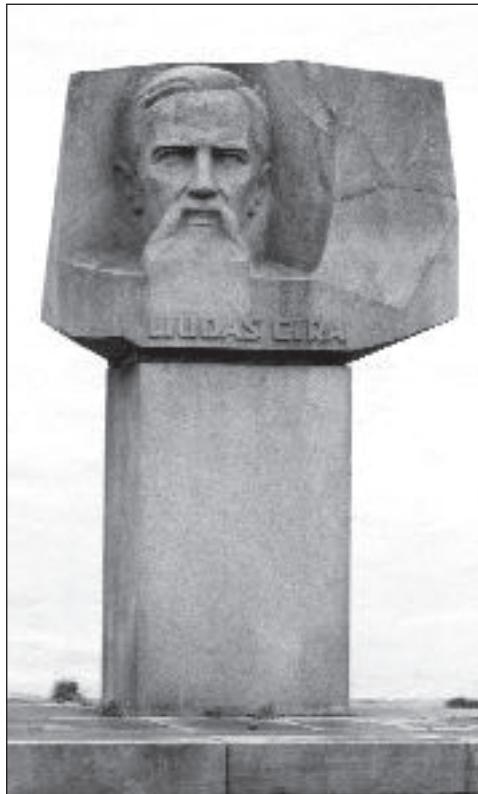
Andrius JAKUČIŪNAS

Atrodo, brėsta bene dvidešimt metų vanguokai vykstančios diskusijos, būti ar nebūti Liudo Giros paminklui skverelyje šalia Švietimo ir mokslo ministerijos, kulminacija. To akivaizdūs ženklai – ne tik viešojoje erdvėje, čia pastaruoju metu vėl suintensyvėjo raginimai atsikratyti „išdaviko skulptūros“; Raštojų sajungą prieš kurį laiką pasiekė raštas, kuriame plunksnos broliams siūloma sugalvoti ir nurodyti, kur, jų nuomone, geriausia padėti nelaimėlio „Dul dul dul dūdelė“ autoriaus, LTSR švietimo ministrui komisaro pavaduotojo, per savo gyvenimą nuėjusio ilgą kelią nuo uolius kataliko iki Stalino garbintojo, stabuką, jei vieną dieną atvažiavęs kranas išraus jį iš tos vietas, kurioje buvo įkurdinės partijos – jai tarnauta, regis, ganetinai uoliai – dékingumas.

Tiesa, raštojai nesugebėjo (gal tiksliai būtų sakyti – nenorėjo) spresti jų kompetencijos ribas peržengiantių klausimui, todėl atsakymas valdininkams, kalbama, išėjo gana abstraktus, tačiau juk ir be diskusijos aišku, kad sovietinės mokyklos kūrėjo, beje, atsakingo ir už Lietuvos mokytojų trėmimus, *stovyla*, jei būtų nuversta, galėtų judeti tik viena kryptimi – Grūto parko link.

Vis dėlto nenumaldomai kyla klausimas, kaip laimės konkreti urbanistinė erdvė – skveras šalia Mykolo bažnyčios, o ir Vilnius apskritai – asmeniui skirtą neapykantą perkels bedvasiam akmens, ilgus metus, – maždaug nuo nepriklausomybės paskelbimo iki alų vienės vietose vartoti draudžiančio įstatymo išigaliojimo, – gausiai laistytam šį skverą pamėgusių neformalų *suisumi*. Šitai sakau ne todel, kad būčiau paminklo išsaugojimo entuziastas ar L. Giros asmens ir jo kūrybos gerbėjas, – nebebt galėčiau būti apkaltintas, jog nė sykio taip ir nenuėjau su neformalais paplovinti jo pamatą, – bet tik nujaudamas, kad vien griovimo aktas tos neapykantos nesugebės išskaidyti, ir tuomet ji desperatiškai, aišku, pasinaudojusi įtakingiausią ir gudriau skulptorių paslaugomis, vilniečių ir miesto svečių priešakyje ims kurti save – kaip kurią nors istorinei atminčiai brangią asmenybę. (Bent jau man sunku išsivaizduoti, kad tokiai patraukli ir ideologiskai reikšminga vieta, nuvertus L. Girą, galėtų likti tuščia.)

Tiesą sakant, ta asmenybė jau rasta – tai didikas Sapiega, kurio atminimą ženklina pro dabar restauruojamus buvusius Sapiegų giminės rūmus Antakalnyje einanti (vėliau bus paaiškinta) gatvė. Bent Ramūnas Bogdanas

Benedikto JANUŠEVIČIAUS nuotrauka

(*delfi.lt*) idėjo tikrai daug pastangų siekdamas iškalti skaitytojams į galvas, kad naujas paminklas toje vietoje turi būti pastatytas ir kad tai bus didikas Leonas Sapiega. Jaučiu, kad nūdieną, valstybei niūriaus programų veidais atsigrežus į LDK paveldą, šis pasiūlymas yra daugiau negu patrauklus, tiesą sakant, jis netgi būtų sveikintinas ir palaikytinės, jei pukiai nežinotume, kaip pastaruoju metu kilo Vilniaus paminklai ir kiek, priimant sprendimus, lémé specialistų balsas. Ar neatsitiks taip, kad žvelgdami į paskubomis sukurtą didiko biustą vėl matysime tik valdininkų korupciją ir tą pačią neapykantą tamsiosioms istorijos pusėms, tik dar nemokšiai ir negrabiai iškunytą akmens, negu tai pasakyta apie nūn ryamtį išdaviką L. Gira?

Be abeo, šiā galėčiau būti apkaltintas labiau rūpinasiš „nesvarbiais“ meniniai projekto niuansais – be to, projekto, kurio dar nėra ir kuris gal nė nebus išvystinamas, užuot atsižvelges, sakykim, į teigiamą galbūt būsiančios skulptūros poveikį jaunajai kartai. Tačiau kas galėtų paneigt, kad objektivias kriterijais sunkiai nustatomas meniškumas neretai

pats tampa vieninteliu kriterijumi, kai kalba pasiūka apie vietos turistinių patrauklumą, o ir pageidaujamą ideologinį efektą?

Taigi turiu užduoti dar vieną klausimą: ar tikrai būsime ką nors laimėj, jei istoriskai netinkamą sovietų tarmo biustą po kiek laiko pakės ideologiskai teisinga, tačiau meniškai viškai beverti skulptūrą? Nuosirdžiai į jį atsakius (tokiu atveju vienintelis galimas atsakymas būtų „ne“), teliki tikties, kad tas naujas paminklas nebūtų meniškai bevertis (sutikime, tokia tikimybė visuomet egzistuoja). Tačiau gausūs pastarųjų metų niekdarystės pavyzdžiai, kad ir siena Baltijos keliui, deja, vilties neijkvepi, štai kodėl labiau norėtų tiketi, jog nuvertus netikėli bent nebūtų skubama – gerai pagalvojus, koks skirtumas, kada atliki garsaus žmogaus įamžinimo ritualą, dabar ar po dvidešimties metų. Nei L. Sapiega, nei bet kuris Lietuvos didysis kunigaikštis, jei vis dėlto būtų nuspręsta rinktis romantiškesnę praeitį, tikrai neišnyks iš istorijos vadovelių ir atminties, tačiau per tą laiką jau gali būti subrendusi nauja valdininkų, skulptorių ir paveldo specialistų karta, kuri, tikėkime, vadovausis ne emocijomis (neapykanta) ir šešėliniais susitarimais, bet ekonominė logika (kas įdomiai turistams) ir menine tiesa, ideologinę misiją derindama priastarosios, o ne atvirkšciai.

Žvelgiant iš kitos pusės, pavojaus ženklų galima pastebėti pačioje paveldo augos ideologijoje, kurią, kai tik prabylama apie sovietinių paveldą, mielai paremia vadinančių karieji. Aišku, pastarųjų parama sovietinėms ideologinio meno štampuotems (plg. diskusiją dėl Žaliojo tilto skulptūrų) būtų verta atskirti pamästymo, tačiau šis ypačiūs apsiribos pabrėdamas, kad visuotinis sovietinės architektūros ir meno „ipaveldinimas“ kuria išpūdį, jog terminas „paveldas“ tampa vis labiau priklaušomas nuo istorijos vėjų, kompromisu bei „pažangaus požiūrio“, taigi pats virsta savo išskirtinė ideologinė doktrina, apibrėžiančia, kaip turi būti tarkoma aplinka, kad būtų sukurto sąlygos tariamai objektyviai pažinti istoriją. Šiam kontekste meninės vertės kriterijus tampa antraeilis arba išvis netaikytinas, nes jis gali trukdyti (ir neabejotinai trukdyti) nešališkam istoriniam pažinimui.

Jeigu tiesa, kad KPD yra patvirtinės, jog L. Gira idėjiskai ir meniškai išsilieja į senamiesčio aplinką ir yra neliečiamas, – taip teigia R. Bogdanas (*delfi.lt*), – darosi nesuprantama, kas yra senamiesčio aplinka ir kodėl, nuvertus vos keliausimties metų serumu *stovylą*, tai aplinkai atsitsikas nėra negero. Šitaip uoliai saugant tariamai sena, atsiveria neįtikėtinos galimybės terminą „paveldas“ primesti absolūciai bet kam, štai kodėl keistas nesusipratimas atrodo tų pačių paveldo augininkų susirūpinimas dėl Valdovų rūmų autentiškumo arba Mieželio viešbučio aukščio – juk, remiantis L. Gi-

ros neliečiamumo logika, minėti statiniai netrukus savaičiame taps „paveldu“: bus originalūs, autentiški ir neliečiamai, nes „per keliausimties metų natūraliai išsiliejo į miesto aplinką“.

Baugu teigti, tačiau atrodo, jog tokis požiūris į paveldą (čia neturi galvoj konkrečiai valdininkų, veikia tam tikrą visuomenės dalį) galiapti rimtu bet kokios pažangos stabdžiu, nes juk kuriant naują pasaulio istorijoje, deja, neišvengiamai tekday ką nors nušluoti, nugremžti, nuskusti. Ar tikrai negalėtume teigti, kad atėitis apskritai netenka prasmės ir turinio, jei dėl jos (kone rituališkai) nepaaukojama sena, jei naikinimo, griovimo motyvas nėra kaip vainikas iškeliamas virš naujų kuorų (pripažinkime, dangoraižių Neries desinijame krante idėja prasiskynė visuomenėje kelią vien todėl, kad žmonės jaudinio mintis apie griaumamas Šnipiškių lūšnias). Ir tik žvelgdami nuo jų, dar dulkėtomis rankomis, galime suvokti, kas yra paveldas.

Rašydamas šį straipsnį, *Bernardinuose* aptikau Ernesto Parulskio komentarą, skambėjusį LRT „Kultūros savaitėje“, kuris netiesiogiai išsipašo į šio rašinio temą. Pasakodamas apie diskusiją, vykusią pristatant knygą „Vieno projekto apkalta“ („vamzdžio“ ir kitų dviejų skulptūrų apkaltos istorija), menotyrininkas, o ir rašytojas, klausia: ar yra dar kokia nora šios istorijos neaptarta ir neišnagrinėta pozicija? „Man įdomu – kas turi teisę, ar yra tokia teisę į kiek tokiai yra, turinčių teisę į neideologizuotas, nepuošybinės ir nesiūžetines skulptūras miesto viešosiose erdvėse?“ Atsakymas skamba netikėtai ir samojingai: „Juk visų skulptūrus atsiradimą tokiose vietose finansuoja viešieji pinigai – per savivaldybes, valstybinius fondus ir panašiai. Tokiu atveju į viešo meninio pyrago skilti turi visų skonių ir estetinių prioritetų nešiotojai. (...) Kiekvienas turi teisę į sau priimtino 20 procentų valstybės finansuojamo meno.“ Remdamasis D. Tompsono formulė, pagal kuria „tikram menui“, t. y. *proarkininkams* (projektas „Krantinės arkos“ arba, jei patogiau, „vamzdžis“), gali priklausyti maždaug 20 procentų skulptūrų, likusios daly, anot komentatoriaus, turi atitekti „proaiskaudininkams“, „prodekoratyvistams“, „prorealistams“ ir tiems, kuriems visa pasiūla nepriimtina. „Vilniuje yra penkios lygios grupės, turinčios teisę į sau priimtino meno 20 procentų“, – konstatuoja Ernestas Parulskis.

Kur aš lenkiu? Šis (humoristinis) požiūris neįtikėtinai supaprastintų viešasias procedūras ir neleistų atsirasti abejonėms. Taip ir šiuo atveju mums tereikėtų išsiaiškinti (nespeluliuojant paveldo sąvoka), kokiai skulptūrų kategorijai priklauso L. Gira ir kiek procentų Vilniaus erdvėse užima šios kategorijos skulptūros. Atkreipių dėmesį: tokiu atveju sprendimui priimti užtektų paprasto skaičiuotuvu.

Puiki idėja!

Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienos – kovo 11-osios renginiai kaune

Kovo 11 d.

10.30 val. Šv. Mišios Kauno arkikatedroje baziliuje (Vilniaus g. 1).

10 val. Šv. Mišios Kauno Šv. Mykolo Arkangelo (Igulos) bažnyčioje (Nepriklausomybės a.14A).

11.40 val. Varpų muzikos koncertas Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje. Varpais skambins Julius Vilnius.

12 val. Iškilmingas minėjimas, Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos pakėlimo ceremonija, gėlių padėjimas prie paminklų Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje.

12.40 val. Akcija „Laisvės žiedai“ Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje.

13 val. Šventinis koncertas Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje. Dalyvaus Kristina Siurbytė, Egidijus Bavininkas, Simona Milinytė, grupės „UPS“, „Stai“, „Kvinta“, „Rebelheart“.

13 val. Kovo 11-osios Akto signatarų kapų lankymas Petrasiūnų ir Žemutinių Kaniūkų kapinėse.

13 val. Renginys „Mūsų gatvėj šiandien švente!“ Girstučio kultūros ir sporto centre (Kovo 11-osios g. 26). Dalyvaus šokio teatrui „Tūta“, „Gijelė“, solistai Rita Preksaitė ir Tomas Ladiga, pianistė Šviesė Čepinskaitė, aktorius Petras Venslovas.

13-17 val. 400 m² Lietuvos trispalvės skraidinimo aitvarais akcija Nemuno saloje (esant tinkamam orui).

14 val. Chorinės muzikos koncertas „Dainuoju Lietuviu“ Kauno Igulos karininkų ramovėje (A. Mickevičiaus g. 19). Dalyvaus chorai „Indraja“, „Varpas“.

15 val. Chorinės muzikos koncertas „Laisvės varpas“ Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79). Dalyvaus mišrūs chorai „Gintaras“, „Ainiai“, „Perkūnas“.

16 val. Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos nuleidimo ceremonija Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje.

17 val. Kompozitorų E. Grigo ir M. K. Čiurlionio muzikos festivalio baigiamasis koncertas, skirtas Lie-

tuvo Nepriklausomybės atkūrimo dienai, Kauno valsbytinėje filharmonijoje (L. Sapiegos g. 5). Dalyvaus Kauno miesto simfoninis orkestras, Kauno valstybinis choras, solistė Marina Kan. Iejimas senjoram su kvietimais, išduodamais Kauno valstybinės filharmonijos kasoje.

17 val. Literatūrinė-muzikinė programa „Yra tikai tėvynė“, skirta Justinui Marcinkevičiui, Kauno menininkų namuose (V. Putvinskio g. 56). Dalyvaus aktorius Petras Venslovas, solistė Giedrė Jukneviciūtė-Beinarienė, koncertmeisterė Beata Vinagraitė, klarinetininkas Valdas Andriuškevičius.

Kiti renginiai

Kovo 9 d.

12 val. Kauno miesto moksleivių tarybos organizuojama akcija „Laisvė gyva“ Vienybės aikštėje.

16 val. Dailės darbų parodos „Atgimimas“ pristatas Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radas g. 2, IV a. fojė).

Kovo 9-11 d.

9-18 val. Kazimiero mugės renginiai Laisvės al., Vilniaus g., Rotušės a.

Kovo 11 d.

Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienos minėjimo renginiai Dainavos seniūnijoje.

12 val. Šv. Mišios Gerojo Ganytojo bažnyčioje (V. Krėvės pr. 95A).

13 val. Eisena nuo Gerojo Ganytojo bažnyčios į Kauno V. Kuprevičiaus vid. mokyklą.

13.30 val. Koncertas Kauno V. Kuprevičiaus vid. mokykloje (Kovo 11-osios g. 94).

13 val. Renginys „Kovo 11-ąjų švēskime kartu!“ istoriniuose Ateitininkų rūmuose (Laisvės al. 13).

14 val. VDU Kauno muzikos akademijos studentų koncertas Aleksoto seniūnijos salėje (Veiverių g. 132).

Kovo 14 d.

13 val. Šventinis minėjimas Eigulių seniūnijoje (P. Plechavičiaus 9A).

2012 m. Joniškio rajono savivaldybės taryba įsteigė Jono Avyžiaus literatūros premiją, kuri bus teikia mažiaus 5 egz.) iki balandžio 1 d. premijos įteikimo organizatorei Joniškio rajono savivaldybės Jono Avyžiaus viešajai bibliotekai (Vilniaus g. 3, 84147 Joniškis).

Kuriūs vertins atrankos grupė, sudaryta iš 5 narių, tarp kurių du profesionalūs lietuvių literatūros specialistai ir vienas Lietuvos rašytojų sąjungos valdybos delegutas atstovas.

Konkreči premijos įteikimo data ir vieta paskelbiama likus ne mažiau kaip 15 dienų iki premijos įteikimo.

Premijos nuostatai: www.joniskis.lt – Teisinė informacija – Teisės aktai – 2012 m. sausio 26 d. spr. Nr.T-21; www.joniskis.rvb.lt – Jonas Avyžius.

</div

Kauno karuselė

Kovo 8 d. Istorinė LR prezidentūra ir VDU Lietuviai išėivijos institutas visus kviečia į prezidentūros rūmus dalyvauti istoriko ir diplomato profesoriaus Alfonso Eidinto knygos „Antanas Smetona ir jo aplinka“ pristatyme. Renginyje dalyvauja knygos autorių, prof. habil. dr. Egidijus Aleksandravičius, prof. dr. Šarūnas Liekis ir doc. dr. Pranas Janauskas.

Naujoje knygoje apie prezidentą A. Smetoną autorius daugiausia dėmesio skiria lietuvių tautos atgimimui ir nepriklausomos Lietuvos valstybės sukūrimui XX a., jos raidai. Kas padėjo A. Smetonai du kartus būnant Lietuvos prezidentu, su kuo jis artimiausiai dirbo konstruodamas ir diegdamas autoritarinės valdžios modelį? Smetoną visuomet rėmė ištikimi draugai, jam padėjo ir žmona Sofija, Juozas Tūbelis su žmona Jadviga, tautininkų ideologas, kunigas Izidorius Tamošaitis, Juozas Tumas-Vaižgantas, Vladas Mironas ir kiti kunigai, teisininkas Stasys Šilingas, kariskių Kazys Skučas, Kazys Musteikis.

Studijoje ieškoma ir atsakymų, kodėl išskyrė Smetonos kelias su Augustinu Volde-maru, Vincu Krėve-Mickevičiumi, generolu Stasiu Raštikiu, Ernestu Galvanauskui. Aprašytas ir A. Smetonos šeimos, artimiausių draugų, bendražygių likimas po 1940 m. okupacijos.

„Nemunas“ rekomenduoja

Kitokio kino klube – „Karaliaus kalba“

Savaitgalis prie televizoriaus

Duok kvailiui kelią... į Baltuosius rūmus

Gediminas JANKAUSKAS

Niekas šiai laikais nepajęgia taip lengvai „pudruoti smegenų“ lengvatikiams ir savo nuomonės neturinčiam elektoratui kaip televizija. Kad ji yra pati galingiausia propagandos priemonė, Amerikos politikai pirmą kartą suprato tą va-karą, kai Johnas F. Kennedy tiesioginiame eteryje triuškinamu rezultatu įveikė savo svarbiausią priešininką ir tapo JAV prezidentu. Nuo tų laikų ir pasklidio po pasaulį nesikeicianti tradicija prezidentu rinkti tą, kuris per TV padoriau atrodo arba bent jau mažiau nusišneka.

Kas būtų, jei Amerikos vadovu užsimanystų tapti koks nors aukšta reitingą turintis etatinis TV juokdarys? Kad tokia situacija iš principo įmanoma, prieš keletą metų patyrėme ir mes, kai į Lietuvos prezidento rinkimus kampaniją kaip kandidatai buvo įsitraukę mūsų šalies pokštiniukai Remigijus Vilkaitis ir Vytautas Šerėnas. Argi jiedu nesulaukė gerų humoro jausmų turinčiu rinkėjų palaikymo?

Bario Levinsono komedioje „Metų žmogus“ (ketvirtadienis, 20.25 val., BTV) artėjant prezidento rinkimams apie ketinimą tapti Baltųjų rūmų šeimininku pareiškia populiarumo nestokojantis, charizmatiškas TV laidos vedėjas Tomas Dobas (aktorius Robinas Williams). Jis sėkmingai parodijuoja pagrindinius kandidatus ir ironiškai perfrazuoją tuščiaus pažadais perpildytas jų kalbas, o paskui prisiema seną patarlę – kur du pėsasi, paprastai laimi trečias...

Sarūno Barto filmų retrospekyje pamatyseime dar vieną filmą – keilionę. „Septynių nematomų žmonių“ (ketvirtadienis, 21.50 val., LTV2) veiksmas vyksta Lietuvoje, Lenkijoje ir buvusios Sovietų Sąjungos pietuose. O herojai – gyvenimo užribio žmonės. Vieni slapsotosi nuo teisingumo, kiti – nuo sauges. Tik visų jų beviltiškas bėgimas nuo pasaulio, žinoma, negali jo pakeisti.

Puiku šio kūrinio priedu galima laikyti cikle „Veidai. Lietuviai dokumentika“ rodomą filmą „Sa-

rūnas Bartas, vienas lauke – karrys“ (sekmadienis, 18.10 val., LTV 2), kurį sukūrė prancūzų režisierius Guillaume'as Coudray. Jis seniai svajojo susipažinti su Š. Bartu ir perprasti jo filmų išskirtinumo paslapį. Prodiuserės Rasos Miškintytės dėka jam buvo suteikta tokia galimybė, ir G. Coudray galėjo ilgai stebeti Š. Barto kūrybos procesą iš arti. Be akivaizdus susižavėjimo, filme skamba ir visai kitokios minytys: „Tikėjaus sutikti poetą ir filosoфą, o pamačiau inžinierių, užsiimantį logistiką.“ Jokio paradokso čia nėra – bet kokioje filmavimo aikštelyje režisierius yra ir menininkas, ir organizatorius, ir žmogus, privilantys gerai išmanytis techninius dalykus. Dažnai Š. Bartas pats ima į rankas kino kamerą ir filmuoja, taip pat vaidina savo filmuose.

Lietuviško kino savaitgalį bus ir daugiau. Cikle „Lietuviai kino aukso fondas“ pažiūrėsime „Vaikus iš „Amerikos“ viešbučio“ (penktadienis, 23.45 val., LTV). Filme girdimi konkretūs aštuontojo dešimtmiečio įvykių aidai, punktyru nu-

žymėtas net Romo Kalantos žygardabis, tačiau režisierius vengia politikuoti. Jam visa tai tik fonas, kuriame dar labiau išryškėja jaunatviško veržimosis į laisvę motyvas. Visi pagrindinių herojų keliai vedė į Palangą – lietuvišką Vudstoką. Bet kai kam toks atitinkimas nuo socialistinės realybės labai ne-patinka.

75-ąsias režisierius Raimondo Vabalo metines paminėsime žiūrėdami „Skrydį per Atlantą“ (sekmadienis, 21.15 val., LTV). Filmas primena Stepono Dariaus ir Stasio Girėno žygdarbių, ilgą rengimąsi skrydžiu per Atlantą, kurio svarbiausias tikslas buvo išgarsinti pa-saulėje Lietuvos vardą. Nors filmo kūrėjų uždavinys labai sunkus, autoriai stengési maksimaliai tiksliai atkurti visas istorinio skrydžio aplinkybes.

Lyrinėje melodramoje „Geri metai“ (šeštadienis, 20.50 val., TV3) Londono bankininkas Mak-sas Skineris gauna žinią, kad Provance miręs dėdė paliko jam vynuogyną ir apleistą sodybą. Pra-

tuose jamžinantį ryški asmenybę ir šį kartą yra iki skausmo atvira, ciniška ir kiek sarkastiška. Parodos eksponatai ne vien grafikos atspaudai, bet ir „būtiniai“ moteriškos meiles palydovai – autorei sukurtos originalios vienitinės moteriškos rankinės, kultiniai tapė Jūratės papuošalai-talismanai.

Zodžiai „love, love, love...“ paveiksluose įvairiomis intonacijomis kartoja kaip malda, mantra, neurolingvistinis programavimas, užkeikimas. Galima išsirinkti, kokį atspaudą-mandalą kabinti ant savo modernaus interjero sienos. O gal pasiseks? Gal ryto žvilgsnis į grafikos darbą atneš dar vieną laimingą dieną?

Meilei ir laimei „susidėti“, kad „nepames-tum“, skirtos rankinės. J. Rekevičiūtės auto-rines rankines nešioja įvairios žinomas Lietuvos ir pasaulio asmenybės, ryškios individualybės. Sklinda gandai, kad VIP ponioms būtent dėl to ir sekasi. Apie Jūratės papuošalus moterys ir jų gerbėjai sužino vieni iš kitų. O pamati spaudoje ar per televiziją poną su unikaliu J. Rekevičiūtės papuošalu, meninin-kės gerbėjai tampa lyg sąmokslininkai – tie, kurie nešioja šiuos unikalius, vienetinius dekoruoto porceliano papuošalus, jaučiasi iš-skirtiniai. Kodėl? Jie to nesako. Yra tik vienės būdas sužinoti atsakymą.

Paroda „Moteris=meilė“ atidaroma kovo 8-ąją Kauno miesto muziejuje, Valančiaus g. 6. Veiks iki gegužės 7 d.

Paroda skirta ne vien moterims, bet ir jų gerbėjams. Kviečiame apsilankyt!

muose laikomi žmonės. Tikrą siaubą karaliui kélé tai, kad jis stipriai mikčioja, o toks kalbos defektas monarchui – didelė yda.

Filmo kulminacija tampa karaliaus kalba tautai, pasakyta per radiją 1939-ųjų rugsėjo 3-iajį, praėjus dviem paroms po to, kai naciai pradėjo Antrąjį pasaulinį karą. Karo nuožauta yra kamertonas, kuris kamerinę istoriją kaskart projektuoja į gerokai platesnį kontekstą. Filmo scenaristas Davidas Seidleris nuoširdžiai pasistengė, kad realioje istorijoje apie išisenėjusius kompleksus nugalintį mikčiojantį karalių ryškiai nuskambėtų mitologinio pasakojimo apie Pigmalioną ir Galatę atgarsiai. Tokiu Pigmalionu karaliui George'ui tampa savamokslis logopetas, nevykėlis aktorius Lajonelis Logas (jį labai sodriai suvaidino australas Geoffrey Rushas).

džioje vyrukas mano, kad netikėtai jam į rankas pakliuvusį ūkį bus galima pelningai parduoti. Tačiau nuvykės apžiūrėti savo naujujų valdų jis lieka vaizdingame Europos provincijos rojuje ilgam. Kodėl? Priežasčių daug. Ne paskutinėje vietoje ir prancūziškas motyvas – „ieškok moters“...

Egzotiškiausiu savaitgalio filmu reikėtų pripažinti režisierius Takashio Miike „Japonišką vesterną“ (šeštadienis, 23.00 val., LTV), kuriame Quintinas Tarantino parodijuoja Clintą Eastwoodą, o amerikietiškas vesternas „sukryžminimas“ su japoniškais filmais apie samurajus. Dievo apleistoje žemėje per amžius nerimsta dviejų klanų mūšiai, retinantys raudonųjų ir baltojų gretas. Jie kovoja dėl nežiniai kur paslėpto aukso lobio, bet niekojaip jo neranda. Viškas pasikeičia, kai į miestelį atjōja vienės kaubojus ir už pažadėtą didesnį atlyginimą pasiūlo savo pagalbą abiem kariaujančioms pusėms.

Na, o romantikos troškulį numalšins dvi gražios ir jaudinančios melodramos – „Pasivaikščiojimas debesye“ (šeštadienis, 23.10 val., TV3) ir „P. S. Myliu tave“ (sekmedienis, 21.15 val., LNK).